زنجیرە ڕێنماییەكانی ڕێگای ڕاست

(27)

ئاگاداركردنەوە

لە

پەلەكردن لە بەكافردانانـدا

بە پێنوسی

محمد بن ناصر العريني

وەرگێڕنی

صلاح الدين عبدالكريم

چاپی یەكەم – 1423 كۆچی /2002 زایینی

چاپی دووەم -1429 كۆچی/ 2008 زاییـنی

پێناسی پەرتووك

ناوی كتێب: ئاگاداركردنەوە لە پەلەكردن لە بەكافردانان

ناوی نووسەر: محمد بن ناصر العريني

ناوی وەرگێڕ: صلاح الدين عبد الكريم .

ژمارەی سپاردن : ژمارە (346) پێ دراوە لە لایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری حكومەتی هەرێمی كوردستانەوە .

زنجیرە: زنجیرەی (27) لە زنجیرە ڕێنماییەكانی ڕێگای ڕاست0

نۆرە و ساڵی چاپ: دووەم ـ (1429 هـ / 2008) .

بنكەی بڵاوكردنەوە : كتێبخانەی سیما / چەمچەماڵ .

چاپخانە : سیما / سلێمانی .

دیزاینی بەرگ: كۆمپیوتەری جیهان/ چەمچەماڵ0

ماڵپەری ساڕێژ

www.sarezh.com

پێشەكی وەرگێڕ

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّ الحَمْدَ لله نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ .

وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اتَّقُواْ اللّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ [سورة آل عمران 102] .

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [سورة النساء : 1] .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾

[سورة الأحزاب :70 ـــ 71] .

أَمَّا بَعْدُ ...

فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيْثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ) وَشَرَّ الأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ وَكُلَّ ضَلالَةٍ فِي النَّارِ .

لە پاشاندا :

(التكفير) بابەتێكی كۆنی ترسناكە هەر لە كۆنەوە هەڵگرانی خۆی هەبووە چ وەك تاك چ وەك كۆمەڵ، ناو بەناو كپ و بێدەنگ بووە و جار جاریش هەڵگیرسێنراوە و بۆتە هۆی ئاژاوەو فیتنەیەكی گەورە كە موسڵمانان بەدەستی‌یەوە ناڵاندویانە، وە ئەنجامەكەیشی تەنها بریتی بووە لە رژاندنی خوێن وفەوتاندنی ماڵ وسامان ونەهێشتنی هێمنی وئارامی وچەندەها بەڵای جۆراو جۆری تر كە شاراوە نی‌یە لەلای خەڵكی هۆشمەند .

ئەم سەردەمەیشمان خاڵی نەبووە لەم بابەتە بەڵكو دەتوانین بڵێین لەهەموو سەردەمەكانی تر ترسناكی و ئاژاوەكەی زیاتر بووە كە ساڵانێكی زۆرە چەندەها كۆمەڵگا ژیانیان لێ تێك چووە و لە شەڵەژاوی ودڵە راوكێدا دەژین وبواری بانگەواز كردن بۆ لای خوای تیادا تەسك بۆتەوە وخەڵكی ناوێرن لە بانگەوازكەران نزیك ببنەوە وناوبانگی ئیسلام شێوێندراوەو وەك توندڕەو وتۆقێنەر نیشانی خەڵكی دراوە، ئیسلام وەك خۆی بەجوانی نیشان نەدراوە .

لەم چەند ساڵەی دواییدا ئەم بۆچونە ترسناكە بەشێوەیەكی چاوەڕوان نەكراو گەیەنرایە كوردستان لە ڕێگەی چەند پەرتوكێكەوە كە نوسەرەكانیان قسەی زاناكانی سەلەفیان هەڵگێڕاوەتەوە بۆ بەرژەوەندی بۆچونەكەیان، وە لێیان بڕیوەو ووتە كورتەكانیان هێناوەتەوە نەك ووتە درێژەكان كە بەجوانی هەموو شتێكیان تیادا روون كردۆتەوە، بەم شێوازە شوبوهاتێكی زۆریان كۆ كردۆتەوە كە كەسێك

ئەگەر نەگەڕێتەوە بۆ پەرتوكی زانایانی سەلەف وا دەزانێت ئەوەی ئەوان نوسیویانە ئەوە حەقی تەواوە .

وە ئەگەر تەماشای پەرتوكی ئەم نوسەرانە بكەین دەبینین هەمووی دەسوڕێتەوە لە دەوری تەكفیر وطاغوت وحوكم، بەهەمویان تەنها یەك پەرتوكیان نىیە لە بارەی زانستە شەرعیيەكان لەبەر نەزانیان لەم بوارانەدا.

وە نوسەری ئەم پەرتوكانە نەك لەلای زانایان بەڵكو لەلای خەڵكی (ئاسایی) وەیش نەناسراون، نە زاناكانیان دیارەو نە قوتابیيەكانیان، وە ئاژاوەیەكی زۆریان دروست كردووە بەهۆی پەرتوكەكانیانەوە كە تەنانەت ئەندامانی خێزانێكیشی گرتۆتەوە تا وای لێهاتوە كوڕ باوكی خۆی كافر دەكات چ جای كافر كردنی خەڵكانی ترو كۆمەڵگا بەگشتی، وە وڵات بە(دار الكفر)دادەنێن ودەڵێن دەبێت (هیجرەت)بكەیت و دروست نىیە دابنیشیت تێیدا، لەولاشەوە سەركردەكانیان (نوسەری پەرتوكەكانیان) هەموویان لە وولاتانی رۆژئاوادا نیشتەجێن ومافی پەنابەری ورەگەزنامەی ئەو وولاتانەیان وەرگرتوە وتەنانەت خەرجیيەكانیشیان مانگانە لەوانەوە وەردەگرن، كە كەس گومانی لەوەدا نىیە كە ئەو وولاتانە (دار الكفر)ن ودروست نىیە موسڵمان تێیاندا نیشتەجێ بێت وژیان لەگەڵ كافرو جولەكەدا بەسەربەرێت كەچەندەها فەرموودەی پێغەمبەری ﷺ لەسەرە، بەڵام ئەمان تأویلی دەكەن وپشت گوێی دەخەن .

ئەم نامیلكەیەی بەردەستت ئاگاداركردنەوەیەكە موسڵمانان ئاگاداردەكاتەوە لەوەی كە پەلە نەكەن لە كافركردندا، چونكە دەركردنی كەسێك لە ئیسلام هەروا ئاسان نىیە كە خەڵكی بەرەوپیری بچن، بەڵكو جۆرەها حوكم جێبەجێ دەبێت لەسەری، وە كافر كردنی كەسێكی دەست نیشان كراو چەند مەرجێكی هەیە دەبێت ئەو كەسە تێیدا بێت (شروط التكفیر)، وە چەند بەرهەڵستكارىیەكی هەیە نابێت تێیایدا بێت (موانع التكفیر) ئەو كاتە كەسێكی دەست نیشان كراو كافر دەكرێت ئەگەر كوفرێكی گەورەی كرد لە پاش ئەو مەرج و بەرهەڵستكارىیانە، كە

لەبەر زیاد گرنگیان لێرەدا کەمێك بەدرێژی باسیان دەکەم کە بەدەست کاری‌یەوە وەرم گرتوە لە پەرتوکی:

(موقف أهل السنة والجماعة من أهل الأهواء والبدع) **نوسینی:** د. إبراهم بن عامر الرحيلى.

ئەو کەسەی کە کوفرێکی گەورە بکات بۆ ئەوەی حوکمی کوفر بدرێت بەسەری دا .

1. **دەبێت بالغ بێت وعاقڵ بێت.**
2. **دەبێت کوفرەکەی بەویست وهەڵبژاردنی خۆی کردبێت و بە زۆر پێی نەکرا بێت** (مُكره) **نەبێت.**
3. **دەبێت بەڵگەی پێ گەیشتبێت کە ئەمە کوفرە، وەتێ گەینرابێت** (إقامة الحجة) **کرابێت.**
4. **نابێت تأویلی هەبێت بۆ کوفرەکەی .**

وە بە نەبوونی یەکێك لەم مەرجانە کافر ناکرێت، وە بەبەرهەڵستکاری‌یەکانی دەژمێردرێت (موانع التكفير).

مەرجی یەکەم: ئەوکەسەی کە کوفری کردووە دەبێت (بالغ و عاقڵ)بێت، بەڵگە زۆرە لەسەر ئەوەی کە منداڵ وشێت لێیان ناگیرێت هەرچی شتێك بکەن هەتا گەورە دەبن یاخود چاك دەبنەوە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت:

(رُفِع القلم عن ثلاث، عن الصبي حتى يبلغ، وعن النائم حتى يستيقظ، وعن المجنون حتى يفيق)[1] .

واتە: قەڵەم هەڵگیراوە لەسەر سێ کۆمەڵ وتاوانیان نانوسرێت، منداڵ هەتا بالغ دەبێت، وە خەوتو هەتا لە خەو هەڵدەستێت وبە ئاگا دەبێت، وە شێت هەتا چاك دەبێتەوەو دێتەوە سەر خۆی .

---

(1) (رواه أبو داود وابن ماجة والترمذي وابن حبان والحاكم وقال(صحيح على شرط مسلم) ووافقه الذهبي، وصححه الألباني في: صحيح سنن ابن ماجة: 2041، وصحيح سنن النسائي: 3432).

بۆیە کوفر ئەگەر لە کەسێکی منداڵ یاخود شێتەوە دەرچێت ئەوا کافر ناکرێت وهیچیان لەسەر نىیە .

مەرجی دووەم: ئەو کەسەی کە کوفری کردووە دەبێت بە ویست و هەڵبژاردنی خۆی کردبێتی و نابێت بە زۆر پێی کرابێت وە دەسەڵاتی خۆی تێدا نەبێت، وەکو خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [النحل: 106].

واتە: هەر کەسێك کوفر بکات بە خوای گەورە لە پاش باوەڕهێنانی ئەوا کافر بووە، جگە لە کەسێك کە بە زۆر کوفری پێ بکرێت بە مەرجێك دەبێت تەنها بەدەم کوفری کردبێت و دڵی پڕبێت لە باوەڕ، بەڵام کەسێك سنگی فراوان بکات بۆ کوفر کردن و بەدەمیش کوفر بکات و دڵی پڕ لە باوەڕ نەبێت ئەوا تووڕەبوونی خوای گەورەی لەسەرە و کافر دەبێت وسزایەکی گەورەی بۆ هەیە[2] .

هەروەها ئەگەر کەسێك بیرو هۆشی لای خۆی نەمێنێت وە نەزانێت چی دەڵێت لەبەر سەختی دڵخۆشی یان تووڕەبون یان ترسان وهاوشێوەی ئەمانە ئەوا ئەمیش لێی ناگیرێت وکافر نابێت. پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت:

(لله اشد فرحاً بتوبة عبده حين يتوب إليه من أحدكم كان على راحلته بأرض فلاة فانفلتت منه، وعليها طعامه وشرابه فآيس منها، فأتى شجرة، فأضطجع ع في ظلها، قد آيس من راحلته، فبينما هو كذلك إذا هو بها، قائمة عنده فأخذ بخطامها، ثم قال من شدة الفرح: اللهم أنت عبدي وأنا ربك، أخطأ من شدة الفرح)[3] .

---

(2) لەگەڵ ئەوەی ئەگەر کەسێك بەزۆر کوفری پێ بکەن تاوانبار نابێت ودروستە بەدەم کوفر بکات بەمەرجێك دڵی پڕ بێت لە باوەڕ، بەڵام زانایان یەك دەنگن لەسەر ئەوەی کە ئەگەر کوفر نەکات و خۆی بگرێت هەتا دەیکوژن ئەوە باشترە بۆی و پاداشتێکی نەبڕاوەی بۆ هەیە لە بەهەشتدا.

(3) (رواه مسلم عن أنس بن مالك ﷺ، وانظر: صحيح الجامع الصغير: 5030، وصحيح الترغيب والترهيب: 3153).

واتە: خوای گەورە خۆشحاڵترە بەتەوبەی بەندەی خۆی كاتێك كە تۆبە دەكات ودەگەڕێتەوە بۆ لای خوا لە یەكێك لە ئێوە كە لەسەر وشترەكەی خۆی بێت لە زەوی‌یەكی بیابانی چۆڵ و وشترەكەی لەدەستی رابكات، وە خواردن و خواردنەوەكەی لەسەر وشترەكەی بێت، ئیتر لێی بێ ئومێد دەبێت ودەچێتە لای دارێك لە ژێر سێبەرەكەی پاڵ دەكەوێت وچاوەڕوانی مردن دەكات، چونكە بێ ئومێد بووە لە وشترەكەی دەستی بكەوێتەوە... هەر بەم شێوازە دەمێنێتەوە، كاتێك دەزانێت وشترەكەی راوەستاوە لەلای، ئەمیش رەشمەكەی دەگرێت پاشان لە سەختی دڵخۆشیدا دەڵێت: خوایە تۆ بەندەی منیت ومنیش پەروەردگاری تۆم. پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت: هەڵەی كرد لەسەختی دڵخۆشیدا.

ئەمیش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی كە مرۆڤ ئەگەر ئاگای لەخۆی نەماو نەیزانی چی دەڵێت لەبەر سەختی دڵخۆشی یان توڕە بوون یان غەم و پەژارەو خەفەت ئەوا ئەگەر كوفریش بكات پێی كافر نابێت، وەك بە ئاشكرا دیارە لە فەرمودەكەدا كە پیاوەكە بە خوای گەورە دەڵێت: (خوایە تۆ بەندەی منیت ومنیش پەروەردگاری تۆم) كە ئەم قسەیە كوفرێكی ئاشكرایە بەڵام لەبەر سەختی دڵخۆشی ئاگای لەخۆی نەبوو.

هەروەها لەبەر سەختی توڕە بوون هەر وەك كاتێك كە موسی پێغەمبەر ﷺ چووە خزمەتی خوای گەورە بۆ ئەوەی خوای گەورە قسەی لەگەڵدا بكات لە كێوی طور، هەتا هاتەوە سامری گوێرەكەیەكی بۆیان دروست كرد بوو دەیانپەرست، كاتێك كە موسی ﷺ گەڕایەوە ناو نەتەوەكەی زۆر توڕە بوو (والقى الألواح) واتە: ئەو لەوحانەی خوای گەورە بەدەستی خۆی تەوراتی تیادا نوسیبووەوە فڕێی داو شكا، لەبەر سەختی توڕە بوون، بەڵام لەبەر سەختی توڕە بوون موسی ﷺ ئاگای لە خۆی نەما، پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت:

(ليس الخبر كالمعاينة، إن الله عز وجل أخبر موسى بما صنع قومه في العجل فلم يلق الألواح، فلما عاين ما صنعوا ألقى الألواح فانكسرت)[4].

واتە: هەواڵ پێدان وەك بەچاو بينين نىيە، خواى گەورە هەواڵى بە موسى دا ﷺ كە نەتەوەكەى چيان كردووە دەربارەى گوێرەكەكە، موسى ﷺ لەوحەكانى فڕێ نەدا، بەڵام كاتێك گەڕايەوە ناويان و بە چاوى خۆى بينى چيان كردووە لەوحەكانى فڕێداو شكان.

مەرجى سىٰيەم: بەڵگە هێنانەوە (إقامة الحجة)، چونكە هيچ كەسێك كافر ناكرێت ئەگەر كوفريش بكات هەتا بۆى ڕوون نەكرێتەوە وبەڵگەى بۆ نەهێنرێتەوە وتىٰ نەگەيەنرێت، چونكە تىٰ گەياندنى مەرجە بۆ (إقامة الحجة) **كردن بەسەريدا، بەبەڵگەى ئەم فەرموودەيە كە ئيمامى احمد دەيگێڕێتەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموويەتى:**

(يكون يوم القيامة رجل أصم لا يسمع شيئاً، ورجل أحمق، ورجل هرم، ورجل مات في فترة، فأما الأصم فيقول: رب لقد جاء الإسلام وما أسمع شيئاً، وأما الأحمق فيقول: لقد جاء الإسلام والصبيان يحزفوني بالبعر، وأما الهرم فيقول: رب لقد جاء الإسلام وما أعقل شيئاً، وأما الذي مات في الفترة فيقول: رب ما آتاني لك رسول، فيأخذ مواثيقهم ليطيعنه فيرسل اليهم أن ادخل النار، قال: فوالذي نفس محمد ﷺ بيده لو دخلوها لكانت عليهم برداً وسلاماً)[5].

واتە: لەڕۆژى قيامەتدا پياوێك دێنن كە كەڕ بووە و هيچى نەبيستوە، وە پياوێكى تر گێل(شێت) بووە، وە پياوێكى تر پير بووە، وە پياوێكيش كە مردووە هيچ پێغەمبەر لەو كاتەدا نەبووە، كەڕەكە دەڵێت: خوايە كاتێك كە ئيسلام هات من هيچم نەدەبيست، گێلەكەش دەڵێت: خوايە كاتێك ئيسلام هات منداڵ پشقليان تێم دەگرت، پيرەكەش دەڵێت: خوايە كاتێك ئيسلام هات من عەقڵم بەهيچدا

---

(4) (أخرجه أحمد وابن حبان والحاكم والخطيب، وصححه الألباني في: صحيح الجامع الصغير: 5374).

(5) (رواه الحاكم وابن حبان، وصححه الألباني في: صحيح الجامع الصغير: 881).

نەدەشكاو هیچ تێ نەدەگەیشتم، ئەوەیش كەلە كاتی بێ پێغەمبەریدا مردبوو دەڵێت: خوایە نێردراوی تۆ نەهات بۆ لای من.

خوای گەورە عوزرەكانیان لێ وەردەگرێت و پەیمانیان لێ وەردەگرێت كە گوێڕایەڵی بكەن، نێردراوی خۆی دەنێرێت بۆ لایان و پێان دەڵێت: بچنە ناو ئەو ئاگرەوە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت: سوێند بەو خوایەی كە نەفسی محمدی ﷺ بەدەستە ئەگەر بچنە ناوی‌یەوە ئەوا ساردو سەلامەت دەبێت لەسەریان .

ئەم چوار كەسە خوای گەورە عوزری لێ‌یان وەرگرت: ئەوەی كە نەیدەبیست خوای گەورە عوزری لێ وەرگرت، چونكە بەڵگەی نەبیستبوو، وە ئەوەی كە لە سەردەمی بێ پێغەمبەریدا مردبوو خوای گەورە عوزری لێ وەرگرت، چونكە بەڵگە لەسەردەمی ئەودا هەر نەبووە، وە گێلەكەو پیرەكە ئاشكرایە كە بەڵگەیان پێگەیشتوە بەڵام خوای گەورە عوزری لێ‌یان وەرگرت، چونكە لە بەڵگەكە تێ نەگەیشتبوون، بۆیە باس كردنی بەڵگە بەتەنها بەس نی‌یە بۆ كافر كردنی كەسێك كە كوفری كرد بێت، بەڵكو دەبێت تێ بگەیەنرێت و شوبوهاتەكانیشی بۆ بەتاڵ بكرێتەوە ئەگەر شوبوهاتی هەبوو .

مەرجی چوارەم: نابێت ئەو كەسەی كە كوفرەكەی كردووە تأویلی هەبێت بۆ كوفر كردنەكەی، ئەگەر تأویلی هەبوو ئەوا كافر نابێت، ئیمامی بوخاری لە عبداللە كوڕی عومەرەوە (خوایان لێ رازی بێت) بۆمان دەگێڕێتەوە كە فەرموویەتی:

(پێغەمبەر ﷺ خالیدی كوڕی وەلیدی رضي الله عنه نارد بۆ لای (بني جذيمة) ئەویش بانگیانی كرد بۆ موسڵمان بوون، ئەوانیش نەیان دەزانی بڵێن موسڵمان بووین بەڵكو دەیان ووت: (صبأنا صبأنا)، واتە: لە دینی خۆمان دەرچوین وهاتینە سەر دینی ئێوە، خالیدیش رضي الله عنه لێیانی دەكوشت و لێیانی بە دیل دەگرت وە هەر پیاوێك لە ئێمەو دیلێكی پێدا، تا رۆژێكیان خالید رضي الله عنه فەرمانی پێمان كرد كە هەر پیاوێك لە ئێمە دیلەكەی لای خۆی بكوژێت، منیش ووتم واللە من دیلی خۆم ناكوژم وهیچ پیاوێك

لە هاوەڵانی من دیلی خۆیان ناكوژن، هەتا هاتینەوە بۆ لای پێغەمبەر ﷺ وبۆیمان گێڕایەوە، پێغەمبەر ﷺ هەردوو دەستی بەرزكردەوەو فەرمووی:

(اللهم إني أبرأُ إليك مما صنع خالد مرتين)[6].

واتە: فەرمووی: ئەی پەروەردگارم من بەرائەتی خۆم دەرئەبڕم بۆ لای تۆ لەوەی كە خالید رضي الله عنه كردویەتی، دوو جار ئەمەی فەرموو.

كوشتنی خالید رضي الله عنه بۆ ئەمانە هەڵە بوو، وە پێغەمبەر ﷺ بەرائەتی كرد لەم ئیشە لەگەڵ ئەوەیشدا خالیدی رضي الله عنه نەكوشتەوە هەرچەندە ئەو هەموو موسڵمانەی كوشت، چونكە تأویلی هەبوو رازی نابوو هەتا نەڵێن موسڵمان بووین.

شێخ الإسلام ابن تیمیە (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت: (جێگیر بووە كە لەناو هاوەڵان دا رضي الله عنهم هەبووە بە هەندێك لە ئوممەتی وتوە: ئەوە مونافیقە، تأویلی هەبووە لەم شتەدا وە پێغەمبەر ﷺ كەسیانی كافر نەدەكرد)[7].

ئەمە بوو مەرج و بەرهەڵستكاری‌یەكانی(تەكفیر)، بە هیوام كە موسڵمانان سودی لێ وەربگرن و پەلە نەكەن لە كافر كردنی هیچ موسڵمانێكدا .

وە داواكارم لە خوای گەورە كە بیكاتە توێشوی قیامەتمان، وە تەنها لەبەر رەزامەندی ئەو بێت .

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

وەرگێڕ

جمادى الأولى /1423ك

---

(6) رواه البخاري والنسائي، وصححه الألباني في: صحيح سنن النسائي: 5405، ومشكاة المصابيح: 3976).

(7) (منهاج السنة: ج4 ص457).

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەكی نوسەر

إن الحمد لله نحمده و نستعينه ونستغفره و نعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده و رسوله .

لە پاشاندا:

پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت:

(ألا لا يمنعن أحدكم رهبة الناس أن يقول بحق إذا رآه أو شهده ، فلنه لا يقرب من أجل ولا يباعد من رزق أن يقول بحق أو يذكر بعظيم)[8].

واتە: ئاگاداربن با ترسی خەڵكی وا لەیەكێك لە ئێوە نەكات كە قەدەغەی بكات لە ووتنی حەق ئەگەر بینی یاخود ئامادەی بوو ، چونكە ووتنی حەق نە ئەجەل نزیك دەكاتەوە وە نە رۆزی دوور دەخاتەوە كاتێك كە حەق بلێت یاخود شتێكی گەورە یاد بخەیتەوە.

---

(8) (حديث صحيح رواه أحمد في المسند: 50/3).

وە لە ڕیوایەتێكی تردا دەفەرمێت:

(ألا لا يمنعن أحدكم مخافة الناس أن يقول الحق أذا رأه)[9].

واتا: ئاگاداربن با ترسی خەڵكی قەدەغەی یەكێك لە ئێوە نەكات لە ووتنی حەق ئەگەر بینی .

هەندێك لە زانایان فەرمووویانە: (پێویستە لەسەر هەموو باوەڕدارێك بیر وباوەڕەكەی بە ئاشكرا بڵێت لە پێش چاوی هەموو خەڵكی، ئەگەر ڕاست بوو ئەوا شاهیدی بۆ دەدەن ، وەئەگەر واش نەبوو ئەوا خراپییەكەی بۆ ڕوون دەكەنەوە تا تۆبەی لێ بكات).

لەم ڕۆژگارانەدا ئوممەتی ئیسلامی چەند پێویستی بە ئازایەتی و بە ئاشكرا ووتنی حەقە، چونكە ئەمە ڕێگەیەكە پێویستە بگیرێتە بەر بە هەوڵدانی پیاوانی ڕاستگۆ بۆ سەرخستنی حەق و لەناو بردن و پوچەڵ كردنەوەی بە تاڵ بە بێ گوێ دانە لۆمەی لۆمەكاران و ڕەخنەی ڕەخنە گران.

پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێت:

(الدين النصيحة) قالها ثلاثاً، قالوا لمن يا رسول الله؟ قال: (لله ولكتابه ولرسوله وأئمة المسلمين وعامتهم)[10] .

واتا: (دین ئامۆژگاریە) سێ جار ئەمەی فەرموو، ووتیان بۆ كێ ئەی پێغەمبەری خوا؟ فەرمووی: (بۆ خوداو قورئانەكەی و پێغەمبەرەكەی و پێشەوایانی موسڵمانان و هەموو موسڵمانان).

زانای پایە بەرز عبدالرحمن ناصر السعدی (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە كاتی قسەكردنی لەسەر پێویستی ئامۆژگاری و سودەكانی دەفەرمێت:

---

(9) (هەمان سەرچاوە: 87/3).

(10) (أخرجه مسلم وأحمد وأبو داود النسائي والترمذي وغيرهم، وانظر: صحيح سنن النسائي: 4200، وصحيح سنن الترمذي: 1926، وإرواء الغليل: 26).

(وە لەگەورەترین ئامۆژگاری بۆ خوا بەرگری كردنە لە دینەكەی و پوچەڵ كردنەوەی گومانی هەڵگرانی شتی بەتاڵ و شیكردنەوەو ڕاڤە كردنی چاكی‌یە ئاشكراو نهێنیەكانی دین، چونكە لە شیكردنەوەی چاكە كاریەكانی دین بە تایبەتی لەم سەردەمانەدا كە شتی ماددی زاڵ بووە تیایدا، وەزۆربەی خەڵكی خەڵەتاون و دەستیان گرتووە بە جوانی و ڕەونەق و سامانی دونیاوە، وە بەعەقڵە خراپەكەیان وا گومانیان بردووە كە ئەمە مەبەست و ئامانجە و ئەو پەڕی جوانی و باشی و تەواوێتی‌یە، وە لووتیان بەرز كردۆتەوە لە ئاستی نیشانەكانی خوای گەورەو ڕوونكردنەوەكانی ئاینەكەی) (11) .

ئەوەی كە ئەمڕۆ ڕوو دەدات لە گۆڕەپانەكەدا لە زمان درێژی لە ئابڕووی بەندەكانی خوادا بە تایبەتی خاوەن ڕێزەكان لە زانایان و پێشەوایان ئیشێكە غەم و خەفەتی بۆ دەخورێت، وە وا پێویست دەكات كە بەرەو ڕووی ڕابوەسترێت وە خەڵكی ئاگادار بكرێتەوە لە ترسناكیەكەی، بەتایبەتی كە ئیش گەیشتۆتە پلەی خەڵك بە كافر كردن و بەفاسق كردن، پەنا دەگرین بەخوای گەورە ئەمانە چەند بابەتێكی زۆر ترسناكن كە شاراوە نی‌یە لە لای خەڵكی هۆشمەند ئەوەی كە جێ بەجێ دەبێت لەسەری لە ئەنجامی تاڵ كە ئۆممەتی ئیسلامی ناڵاندویەتی و دەناڵێنێت بە دەستی‌یەوە لە كۆن و تازەدا، كە ئەمەش وامی لێ كرد بە هەوڵێكی كەم بەم نامیلكە كورتە بەشداری بكەم دەربارەی بابەتی (التكفیر)، كە قسەی زانایانم تیادا هێناوەتەو قسەم لەسەریان كردووە بەو شێوەیەی كە بینیبێتم گونجاوە لە گەڵیدا، وا ئەزانم كە بەسودە لەم سەردەمەدا كە فیتنەو ئاژاوەی تیادا زۆر بووە وەكو شەپۆلی دەریا دەدات بەیەكدا ... وای لێ هاتووە كە چاكەی تێدا بووە بە خراپە، خراپیشی تیادا بووە بە چاك، دوژمنی سەرسەختی روو بەرووی تێدا بووە بە بانگەوازكاری چاكەكار، زانای خواویستی تێدا بووە بە نەزانی خەڵەتاو...

---

(11) (الرياض الناضرة: ص56).

ئايا ئێمە لە سەردەمی بە ناپاك دانانی دەست پاك و بە دەست پاك دانانی ناپاك داين؟ ڕەحمەتی خوا لە (الفضيل بن العي اض)**بێت كە** (إبن بط ة العكبري) (**ڕەحمەتی خوای لێ بێت**) **ل‌ی‌ی دەگێڕێتەوە كە فەرمويەتی: (چی دەكەيت ئەگەر مايتەوە بۆ سەردەمێك كە خەڵكانێكت تيا بينی كە جياوازی ناخەنە نێوان حەق و بەتاڵەوە، وە نە نێوانی باوەڕدار و بێ باوەڕەوە، وە نە نێوانی دەست پاك و ناپاكەوە، وە نە نێوانی زانا و نەزانەوە، نە چاكەيەك دەزانن وە نە خراپەيەك قەدەغە دەكەن).**

بە ڕاستی ئاشوبی دونيا ودين سەرەنجامی هەڵسوكەوت كردنی خوار وخێچ وناڕێكە وە بە نيەت پاكی ودڵسۆزی ودانايی، خێر وچاكەی گشتی بە دەست دێت، وە خوای گەورە هیدايەتی هەر كەسێك دەدات كە خۆی ويستی لێ بێت بۆ ڕێگای ڕاستی خۆی .

لە ناو خەڵكيدا كەسانێكی وا هەيە كە عەقڵ و ئارەزوی خۆی كردووە بە پێوانە، ئەگەر لێكۆڵينەوەيەكی بينی پێچەوانەی بۆچونی خۆی بێت ئەوا پشتی تێ دەكات و شتی خراپ دەداتە پاڵ نوسەرەكەی و گومان دروست دەكات لە نيەت پاكی و دەست پاكی نوسەرەكە، وە ئەوەی لەگەڵ بۆچونەكەيدا بگونجێت هەرچەندە لەسەر حسابی دينيش بێت ئەوا لە تێڕوانينی ئەودا پياوێكی دانايە وئەوەی ئەو وتويەتی حەقی ئاشكرايە، ئەم كەسانە وهاوشێوەيان چی تێدايە ئەگەر بير بكەنەوە و تێ بڕوانن لەو شتانەی كە بەپێچەوانەی بۆچونەكەيەوە نوسراوە، لەوانەيە حەقێك ببينێت كە بەرهەڵستی كردووە وە نازانێت، بۆ ئەوەی بە قسەكەی ئەم كەسانێك بگەڕێتەوە كە گومڕا بوونە ، هەتا دوايی پەشيمان نەبێتەوە، وە لە كاتێكدا كە كاتی پەشيمانی نەمابێت .

ئەم لێكۆڵينەوەيە وەكو هەموو ئەوانی تر وايە، وەردەگيرێت و ڕەت دەكرێتەوە، وە وەڵام دانەوەكانيش لە نێوان پێدا هەڵدان و تانە و تەشەر لێدان و بە باش باس كردن و قسە پێ ووتندا دەبن، بەڵام ئەمانە زيانمان پێ ناگەيەنن و لە هەوڵ

دانمان كەم ناكەنەوە هەتا ئێمە لەسەر حەق بڕۆین وپشت بەخوا ببەستین . وە ووتراوە:

إعمل لنفسك صالحاً لا تحتفل

بظهور قيل في الأنام وقال

فالناس لا يرجي اجتماع قلوبهم

لا بد مـــن مثن عليك وقالي

واتە: كردەوەی باش بكە بۆ خۆت و ئاهەنگ مەگێڕە بە دەركەوتنی چاكەكانت و چاكەت وتراو چاكەت دەڵێن لە ناو خەڵكیدا، چونكە خەڵكی ئاوات ناخواز ڕێت بە كۆبونەوەی دڵەكانیان هەر دەبێت كەسانێك باش باست بكەن و كەسانێكیش قسەت پێ بڵێن .

وە داوا ئەكەم لە خوای گەورە ئەم كردەوەیەم بە دڵسۆزی و بە تەنها لەبەر ڕەزامەندی ئەو بێت، وە بەم نامەیە سود بگەیەنێت بە خەڵكی، وە حەقمان بە حەق نیشان بدات و شوێن كەوتنیمان پێ ببەخشێت، وە بەتاڵیشمان بە بەتاڵ پێ نیشان بدات و دوركەوتنەوەیمان پێ ببەخشێت، وە لێمانی تێك نەدات كە گومڕابین، هەر ئەو بیسەرە و وەڵامدەرە .

وصلى اللّه على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

نوسەر

التكفير
أصوله وضوابطه
بەكافر زانین – بنچینەكانی و ڕێك خەرو بەستەرەكانی

كافر كردنی هەموو كەسێك كە حوكم نەكات بە قورئان بەبێ درێژی (تفصیل) دیاردەیەكی ترسناكەو ناشاردرێتەوە لە هەموو كەسێكی خاوەن عەقڵ و دین، وە پەلە كردن لە دەربڕینی كوفر بەم شێوەیەی كە ئەمڕۆ دەیبینین، وەزمان درێژی كردن لە ئابڕووی كاربەدەستان هۆكاری ئاشكراو سەرئەنجامی خراپی خۆی هەیە كە لە زۆر وولآت و شوێن دا گەیشتۆتە ئاژاوەو دەرچوون، كە لە ئەنجامی دا ماڵ وێرانی و گیان دەرچوون و ناموس پێشێل كردن ڕووی داوە، وە پارچە پارچەیی و جیاوازی و بچڕان لە نێوان موسڵمانان دا دروست بووە، وە ڕێگای بانگەواز كردن و چاكسازی تەنگ بووە، وە ئەمیش ئاشكرایەو بینراوە.

وە لەبەر گرنگی روون كردنەوەی حەق لەم بابەتەدا هەندێ لە قسەی زانا باوەڕ پێكراوەكانم كۆ كردوەتەوە لەم ئیشە گەورەیەدا، رەحمەتی خوا لەوانەیان بێت كە نەماون وە ئەوەیشی كەماوە بیانپارێزێت، بە جەخت لەسەركراوی بابەتی (حوكم

نەکردن بە قورئانیان) ئاشکرا روون کردۆتەوە و درێژەیان پێ داوە بۆ(إقامة الحجة) **کردنە سەر ئەو کەسانەی کە دەقی کورت و گۆڕینی مانا و ڕەهاو بەربڵاو گومڕاکردن وەردەگرن** (الإجمال و التأويل والإطلاق والتضليل).

ڕەحمەتی خوا لە ابن القیم بێت کە دەفەرمێت:

فعليك بالتفصيل والتبين فال

إطلاق والإجمال دون بيان

قد أفسد هذا الوجود خبطا ال

أذهان والآراء كل زمان

واتە: دەست بگرە بە دەقە درێژو ڕوون کراوەکانەوە ، چونکە دەقی بەربڵاو ڕەهاو کورت بەبێ روون کردنەوە ئەم بوونەوەرەیان توشی ئاشوب کردووە، وە بیرو هۆش و بۆچونیان لە هەموو سەردەمێك دا تێك داوە .

وە پێش ئەوەی بچمە سەر ووتەی زانا بەڕێزو پایە بەرزەکان، وە هەتا خوێنەر بخەمە ناو شێوەیەکەوە کە ئەم کەسانەی پێ گەیشتون لە ئەنجامی تێکەڵ کردن و ئیش کردن بە دەقە کورتەکان و لادان و گۆڕین، لەگەڵ کەمێ زانیاری و تێگەیشتن، زانیاری‌یەکی تازە باس دەکەم کە چاوەڕوانی رووداتیم نەدەکرد لە کەسانێکەوە کە بانگەشەی ئەوە دەکەن کە چاکسازن، ئەویش ئەوەیە: لەگەڵ روونی و دیاری دەقە یەکلاکەر و ئاشکرا ودرێژەکان لە پەرتوکەکانی ئەهلی سونەت و جەماعەت لە پێشینەکان وپاشینەکان (السلف والخلف) لەبابەتی تەکفیر، بینراوە کە کەسانێك قسەکانیان کۆدەکەنەوە لە شوێنێکی تایبەتی دەست نیشان کراودا کە خۆی لەماناو ناوەڕۆکەکەی تێنەگەیشتوە لەبەرکەمی هەست کردنی، پاشانیش دەقەکە مل کەچ دەکات و دەگۆڕێت بە گوێرەی زانیاری‌یە کەمەکەی و بۆچونە هەڵچووە توڕەکەی، هەتا لەیەکێکیان گێڕاوەتەوە ووتویەتی: گەیشتووەتە ئەوەی کەوا هەڵوێستی فلانە زانا- کە پێش چەند سەدەیەك کۆچی دوای کردووە-بنیات نراوە لەسەر(بەرنامەی سەلەفی و رووبەڕووبوونەوەی

سەردەمی) (سلفية المنهج وعصرية المواجهة)كە ئەميش لە دروشمە بەتاڵەكانيانە، چۆن ئەبێت كەسێك بەرنامەكەی سەلەفی بێت و رووبەڕووبونەوەكەی سەردەمی بێت لەيەك كاتدا ... سەلەفی ئەوەيە كە زانا گەورەكانمانی لە سەرەوە ئەويش خۆشەويستە لە دڵماندا وە داواكارين لە خوای گەورە لەو كەسانە بين كە ئەو شوێنەوارانەيان گرتۆتە بەر.

بەڵام ڕووبەڕووبوونەوەی هاوچەرخی مەبەستی پێی زانينی دەو ربەرە وەكو دەڵێن، وە هەبوونی توانا بەسەر خۆ گونجاندن لەگەڵ ڕووداوەكان و هەڵسوكەوت كردن لەگەڵياندا هەرچۆنێكيان بووێت، كە ئەميش شتێكی ڕەت كراوەيە لە بنچينەكەيەوە، چونكە دين بە بۆچوون نی‌يە، وە هەوڵی هەركەسێك يان ڕێكخراوێك كە (ضوابطي شه رعي) بەستەرەوە شەرعيەكان بەڕێوەيان نەبات ئەوا لە تاوان نزيك ترە وەك لە پارێزراوی، وە لەڕێ دەرچوون نزيكترە وەك لە دامەزراوی.

وە پێويستە بەربەست لەم شتە بەتاڵ و پوچەڵ و نەزانيانە ب كرێت بە ووتنی حەق و ئاشكرا كردنی و ڕوون كردنەوە بۆ خەڵكی ، چونكە هەڵسوكەوت و قسەی جوان كردن لەسەر حسابی دين لەبەرژەوەندی دا نی‌يە ولەسەر گەردنی لاناچێت .

وە زۆر لە قوتابيانی زانست ڕاوەستاون وبێ دەنگن لە ڕوونكردنەوەی بەرنامەی ڕاست بە چەند بيانويەكی ناتەواوەوە، يەكێكيان ڕازی نابێت لەسەر دابەشكردنی پەرتوكێك كە ئاگاداری خەڵكی بكاتەوە لە بيدعەو ئەهلی بيدەع بەسەر قوتابيەكانی دا بۆ ئەوەی لێی دوور نەكەونەوە، يەكێكی تر پەرتوكی بەرنامە ی (منهجی) ناوێت ، چونكە جياوازی دروست دەكات لە بۆچوونەكانيدا بە قسەی خۆی، بە هيوای چ سودێكەوە دەبێت لەدەرسانێكدا كە ئەم زانياريە گەورەيەی لێ كەم بێت، وەچ زانياری‌يەك سوود دەگەيەنێت بە خاوەنەكەی كە خۆی داناوە بۆ دژايەتی كردنی كاربەدەستانی ، وە پەرتوكانێك كە خەڵكی فێرە ح ەق بكەن چ جياوازی و ئاشوبێك دەنێنەوە هەتا خەڵ كی خۆيان نەدەن بەدەست هەموو بيدعەچی‌يەكی ڕقاويەوە، وە خۆپاراستن چاكترە لە چارەسەركردن.

نعيب زماننا والعيب فينا   وما لزماننا عيب سوانا

واتە: تانەو كەم   و كوڕی لەسەردەمەكەمان دەگرین كەم و كوڕیەكەش لە خۆماندایە، سەردەمەكەمان هیچ كەم و كوڕی نیە جگە لەخۆمان.

زانای پایەبەرز عبد العزيز بن عبد الله بن باز   (رەحمەتی خوای لێ   بێت) دەربارەی هاندان لەسەر بانگەواز كردن بۆ لای خوا بە درێژ   ی و ڕوونكردنەوەی ئیسلام بۆ خەڵكی بە بەڵگەی قورئان و سوننەت دەفەرمێت:

﴿پێویستە لەسەر زانایان كە گرنگی بدەن بە بانگەواز كردن بۆ لای خوای گەورە بە درێژی و ڕوونكردنەوەی ئیسلام بۆ خەڵكی بەبەڵگەكەیەوە لە قورئان و سوننەت، وە هانیان بدەن بۆ دامەزراوی لەسەر ئیسلام وەبەڕاسپاردەو ئامۆژگاری كردن بەمە لەگەڵ ترساندنیان لە هەموو شتێك كە پێچەوانەی حوكمەكانی ئیسلام بێت، بەوە دەبن بە شوێن كەوتوانی ڕێگای پێغەمبەر ﷺ (وخولەفا ڕاشدینەكان) و هاوەڵە خوا لێ ڕازی بووەكان لە ڕوون كردنەوەی ڕێگای حەق و ڕێنمایی كردن بۆی و ئاگاداركردنەوە لەو شتانەی كە ئیشكردن پێچەوانەیەتی بە فەرمانی خوای گەورە، كە دەفەرمێت:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ [فصلت: 33].

واتە: كێ هەیە ووتەی لە ووتەی ئەو كەسە باشتر بێت كە بانگەوازی خەڵكی بكات بۆ لای خوای گەورە و كردەوەی چاك بكات و بڵێت من لە موسڵمانانم.

وە دەفەرمێت:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [يوسف: 108].

واتە: ئەی محمد ﷺ بە موسڵمانان بڵێ ئەوە ڕێگا وبەرنامەی منە بانگەواز دەكەم بۆ لای خوای گەورە لەسەر چاو ڕۆشنایی (زانیاری و ئیش كردن پێی) ئەمە ڕێگای منە و هەركەسێك كە شوێنی من كەوتبێت، وەپاك و بێگەردی بۆ

خوای گەورە لە هەموو كەم و كوڕیەك وە من لەو كەسانە نیم كە هاوبەش بۆ خوای گەورە بڕیار بدەم.

وە ئەفەرمێت: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ [النحل: 125].

واتە: بانگەوازی خەڵكی بكە بۆ ڕێگای پەروەردگارت بەدانایی و كاربەجێیی (لەسەر سوننەت) وەبە ئامۆژگاری باش ، وە گفتوگۆیان لەگەڵ بكە بە باشترین شێوە(12).

هەندێك لە ووتەی زانایان لە بابەتی حوكم نەكەن بە قورئان:

*شیخ الإسلام ابن تیمیه (728ك كۆچی دوایی كردووە) (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت:

(گومانی تێدا نییە كەوا هەر كەسێك باوەڕی بەواجب بوونی حوكم كردن نەبێت بەو قورئانەی كە خوای گەورە ناردویەتییە خوارەوە بۆ سەر پێغەمبەرەكەی ﷺ ئەوا كافرە (هەر كەسێك بە حەڵاڵی بزانێت كە حوكم بكات لە نێوانی خەڵكی دا هەر چۆنێك كە خۆی بەدادپەروەر ببینێت بە بێ شوێن كەوتنی ئەوەی كە خوای گەورە دای بەزاندوە ئەوا كافرە، چونكە هیچ نەتەوەیەك نییە كە فەرمان نەكات بەحوكم كردن بە دادپەروەری، وەهەندێ جاریش دادپەروەری لە دینەكەیدا ئەوە یە كە گەورەكانیان بەدادپەروەری بزانن) (13) بەڵكو زۆربەی ئەوانەی كە خۆیان دەدەنە پاڵ ئیسلام حوكم بەو داب و نەریتانەیان دەكەن كە خوای گەورە دای نەبەزاندۆتە خوارەوە، وەك دەشت نشینە سەرەتایییەكان وە

---

(12) (رسالة التحذير من فتنة التكفير: ص 99-100).

(13) (ئەوەی كە لەنێوان دوو كەوانەكەدایە یەكێك لەسەركردەكانی گەنجەكان لە قسەی ابن تیمیەی وەرگرتووە لە نوسراوەكەیدا، چونكە خزمەتی بەرنامەكەی دەكات كە ڕاوەستاوە لەسەر كافر كردنی كۆمەڵگاكان، بەڵام هەمووی تەواو نەكردووە هەتا حەق ئاشكرا نەبێت.

فەرمانی گوێڕایەڵەکان تیایان دا (سەرکردەکان)، وە وایشیان دەزانی کە ئەمە حوکمی پێ بکرێت جگە لە قورئان وسوننەت کە ئەویش کوفرە، چونکە خەڵکێکی زۆر موسڵمان بوون بەڵام لەگەڵ ئەمەش دا حوکم ناکەن تەنها بە داب و نەریتەکانی ناو خۆیان نەبێت کە سەرکردەکانیان فەرمانی پێ دەکەن، ئەمانە ئەگەر بزانن کەوا حوکم کردن دروست نییە تەنها بەقورئان نەبێت وە پەیوەست نەبن بەمەوە بەڵکو بە حەلاڵی بزانن کە حوکم بکەن بە پێچەوانەی قورئانەوە ئەوا کافرن، ئەگەر وا نەبوو ئەوا نەزانن هەروەکو چۆن پێشتر باس کران)[14].

*پێشەوای پایە بەرز ابن القیم الجوزیە (751ك کۆچی دوای کرد ووە) (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت:

(ئەوەی ڕاست بێت ئەوەیە حوکم نەکردن بە قورئان هەردوو کوفرەکە دەگرێتەوە بچوك و گەورە، بە گوێرەی حاڵی کار بەدەستەکە (حاکم) ئەگەر باوەڕی بە واجب بوونی حوکم کردن بە قورئان هەبوو لەو ئیشەداو لێی لایدا بە سەرپێچی کردن لە گەڵ دان نانی بەوەی کە شایانی سزایە ئەمە کوفری بچوکە، وە ئەگەر باوەڕی وابوو کەوا حوکم کردن بە قورئان واجب نییە و ئەو سەرپشکەو بە ئارەزوی خۆیەتی کە بە چی حوکم دەکات، لەگەڵ ئەوەی کە دڵنیا بێت کە ئەوە حوکمی خوای گەورەیە، ئەو ەیان کوفری گەورەیە ، وە ئەگەر نەیزانی و هەڵەی تێدا کرد ئەمە هەڵە کەرەو حوکمی هەڵە کەرانی هەیە))[15].

*زانای پایە بەرز عبدالرحمن بن السعدی (1376ك کۆچی دوا یی کرد ووە) (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت:

(حوکم نەکردن بە قورئان لە کردەوەکانی ئەهلی کوفرە، وە هەندێك جار دەبێت بە کوفرێك کە خاوەنەکەی لە ئیسلام دەردەکات ، ئەگەر باوەڕی بە حەلاڵی و

(14) (منهاج السنة النبوية: 130/5).

(15) (مدارج السالكين: 337/1).

دروستی حوكم نەكردن بە قورئان هەبوو، وە هەندێك جار دەبێت بە گەورەیەك لە تاوانە گەورەكان و لە كردەوەكانی كوفر كە خاوەنەكەی شایانی سزای سەختە .

خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ [المائدة: 47].

ابن عباس (خوای لێ رازی بێت) دەفەرمێت:

كوفری بچوك و ستەمی بچوك وفسقی بچوكە، ستەمی گەورەیە لە كاتی بە حەڵاڵ زانینی وە تاوانێكی گەورەیە لە كاتی حەڵاڵ نەكردنی)(16).

*پێشەوا ابن الجوزی (596 ك كۆچی دوایی كردووە) (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت:

(ووتەی یەك لا كەرەوە ئەوەیە كەوا هەر كەسێك حوكم نەكات بە قورئان و ئینكاری بكات وبیشزانێت كە خوای گەورە ناردویێت ی‌یە خوارەوە وەكو جولەكە كە وایان دەركرد ئەوا كافرە، وەهەر كەسێك حوكم نەكات بە قورئان لەبەر لادانی بەهەواو ئارەزوو بە بێ ئینكاری كردنی ئەوا ستەم كارەو فاسقە، وە لە عەلی كوڕی ابی طلحة وە لە ابن عباسەوە (خوای لێ رازی بێت) گێڕاوێتی‌وە كە فەرموویەتی: هەركەسێك ئینكاری قورئان بكات ئەوا كافرە، وە هەر كەسێك دانی پێدابنێت بەڵام حوكمی پێ نەكات ئەوا ستەم كارە، فاسقە)(17).

*زانا محمد الأمين الشنقيطي (1393 ك كۆچی دوایی كردووە) (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت:

(بزانە رزگاركردنی شوێن لەم لێكۆڵینەوەیەدا ئەوەیە كەوا كوفر و ستەم و فسق هەریەكێ لەمانە لەشەرعدا بەبەربڵاوی (رەهایی) ووترابێت مەبەست پێ‌ی هەندێ جار تاوانەو هەندێ جار ی تریش مەبەست پێ‌ی كوفری گەورەیە، هەر كەسێك حوكم نەكات بە قورئان وبەرهەڵستكاری پێغەمبەری ﷺ پێ بكات و حوكمەكانی

(16) (تیسیر الكریم الرحمن: 2/296-297).

(17) (زاد المسیر: 2/366).

خوای گەورەی پێ بەتاڵ بكاتەوە ئەوا ستەمەكەی و فسقەكەی و كوفرەكەی هەمووی گەورەیەو لە ئی س‌لام دەری دەكات ، وە هەركەسێك حوكم ی نەكرد بەقورئان باوەڕی وابێت كە ئیشێكی ناش یرین و حەرامی جێبەجێكردووە ئەوا كوفرەكەی و فسقەكەی و ستەمەكەی بچوكەو لە ئیسلام دەری ناكات)(18).

*پێشەوا ابن ابي العز الحنفي (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت:

(لێرەدا شتێك هەیە پێویستە شارەزا بیت تێیدا ئەویش ئەوەیە حوكم نەكردن بە قورئان هەندێك جار دەبێت بە كوفرێك كە خاوەنەكەی لە ئیسلام دەردەكات وە هەندێ جار دەبێت بەتاوانی گەورە یا بچوك، وەهەندێ جار دەبێت بەكوفری مەجازی یاخود بچووك لەسەر هەردوو ووتە باسكراوەكە ئەویش بەگوێرەی حاڵی حاكمەكە : ئەگەر باوەڕی وابوو كە حوكم كردن بەقورئان واجب نی‌یە و خۆی تێیدا سەربەستەو توان ای هەڵبژاردنی هەیە یاخود بەسووكی دابنێت لەگەڵ ئەوەی كە دڵنیا بێت كە حوكمی خوای گەورەیە ئەوە كوفری گەورەیە، وە ئەگەر باوەڕی وابوو كە حوكم كردن بە قورئان واجبە لەو بابەتەیشدا زانی بەڵام لای دا لێی لەگەڵ دان نانی بەوەی كە شایەنی سزایە ئەمە سەرپێچی ك ارە (عاص) وەپێی دەوترێت كافرە كوفری مجازی یاخود كوفری بچووك)(19).

*پێشەوای نوێكەرەوە خاوەنی فەزڵ بەسەر ئەم وولاتە بەتایبەتی و لەسەر هەموو موسڵمانان بەگشتی شیخ محمدی كوڕی عبدالوهاب (رەحمەتی خوای لێ بێت) ووتەیەكی درێژی هەیە لەسەر هەڵوەشێنەرەوەكانی ئیسلام شایەنی باسكردنە كە لەم شوێنەدا باسی بكەین، شێخ دەفەرمێت:

(بزانە هەڵوەشێنەرەوەكانی ئیسلام(10) دەن:

یەكەم: هاوبەش بڕیاردان بۆ خوای گەورە لە پەرستنی دا، خوای گەورە دەفەرمێت:

---

(18) (أضواء البيان: 104/2).

(19) (شرح العقيدة الطحاوية: 363).

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ [النساء: 116].

واتە: خوای گەورە لە كەسێك خۆش نابێت كە هاوبەشی بۆ بڕیار بدات ، وە لەو بچوكتر لە هەموو تاوانێك خۆش دەبێت بۆ هەر كەسێك كە ویستی لێ بێت. وە دەفەرمێت:

﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ [المائدة:72] .

واتە: هەر كەسێك هاوبەش بڕیار بدات بۆ خوای گەورە ئەوا خوای گەورە بەهەشتی لەسەر حەرام دەكات و شوێنی ئەو كەسە دۆزەخەو ئەو ستەمكارانەی كە هاوبەشیان بۆ خوای گەورە بڕیار داوە هیچ سەرخەرو پشتیوانێكیان نی‌یە كە رزگاریان بكات لە ڕۆژی قیامەتدا .

دووەم: هەركەسێك لە نێوان خۆی وخوای گەورەدا كەسانێك بكات بە (واسطة) لێیان بپاڕێتەوە وداوای تكایان (شەفاعەت‌یان) لێ بكات و پشت‌یان پێ ببەستێت و(توكل) بكاتە سەریان ئەوا بەیەك دەنگی زانایان كافر دەبێت.

سێیەم: هەر كەسێك هاوبەش بڕیاڕدەران بەكافر نەزانێت ، یاخود گومانی هەبێت لە كوفریاندا، یاخود ڕێگاو بەرنامەیان بەڕاست دابنێت ئەوا كافر دەبێت.

چوارەم: هەر كەسێك باوەڕی وابێت كە هیدایەت وڕێگای جگە لە پێغەمبەر ﷺ تەواوترە لە ڕێگاو هیدایەتی پێغەمبەر ﷺ، یاخود حوكمی جگە لە پێغەمبەر ﷺ باشترە لە حوكمی پێغەمبەر ﷺ وەكو كەسێك فەزڵی حوكمی طا غوتەكان بدات بەسەر حوكمەكەی پێغەمبەردا ﷺ ئەوا كافرە.

پێنجەم: هەر كەسێك ڕقی لەهەر شتێك بێت كە پێغەمبەر ﷺ هێناوێتی ، هەرچەندە ئەگەر خۆی كردەوەی پێ بكات ئەوا كافر دەبێت.

شەشەم: هەر كەسێك گاڵتە بكات بە شتێك لەدینی پێغەمبەر ﷺ یاخود پاداشتی خوای گەورە یاخود سزاكەی ئەوا كافر دەبێت ، بەڵگەش خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿قُلْ أَبِاللَّهِ وَآَيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ [التوبة: 65-66].

واتە: ئەی محمد ﷺ بەدووڕووەكان بڵێ ئایە ئێوە گاڵتەتان بە خوای گەورە و ئایەتەكانی و پێغەمبەرەكەی دەكرد، عوزرو بیانو مەهێننەوە و داوای لێ بوردن مەكەن،

چونكە بە تأكیدی كافربوونتا ن ئاشكرا بوو لەپاش ئەوەی كە باوەڕهێنانتان ئاشكرا كردبوو[20].

حەوتەم: جادو كردن (سحر) لەجۆرەكانیشی خۆشەویست كردنی ژنە لەلای مێردەكەی وە بە پێچەوانەوە(العطف والصرف)، جار هە ر كەسێك بیكات یاخود پێی رازی بێت ئەوا كافر دەبێت، بەڵگەیش خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾ [البقرة: 102] .

واتە: هاروت و ماروت كەسیان فێرە جادوو نە دەكرد هەتا ئاگاداریان دەكردەوەو پێیان دەوت ئێمە تەنها تاقی كردنەوەین خوای گەورە بە هۆی ئێمەوە ئێوە تاقی دەكاتەوە جا خۆتان توشی كوفر مەكەن بە هۆی جادوو كردنەوە .

هەشتەم: هاوكاری كردن و یارمەتی دانی هاوبەش بڕیاردەران بە سەر موسڵمانان دا، بەڵگەش خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [المائدة :51] .

---

(20) هۆی هاتنە خوارەوە ی ئەم ئایەتە ئەوەبوو لە غ ەزای تەبووك یەكێك لە دوو ڕووەكان بە هاوەڵێكی پێغەمبەری ﷺ ووت: كەسم وەكو محمد ﷺ و هاوڕێكانی نە بینیووە كە درۆزن بن لە كاتی قسەكردندا، وە بە هۆڵی سكیانەوە بن، وە لە كاتی ڕووبەڕوو بوونەوەشدا ترسنۆك بن، هاوەڵەكەش ووتی : درۆت كرد تۆ دوو ڕوویت دەبێت پێغەمبەر ﷺ ئاگادار بكەمەوە، هەتا ئەمان گەیشتنە لای پێغەمبەر ﷺ ئەم ئایەتە هاتبووە خوارەوە، دوو ڕووەكەش دەیوت گاڵتەمان دەكرد و دەمەتەقێمان دەكرد بۆ ئەوەی دووری ڕێگاكەمان كورت ببێتەوە، پێغەمبەر ﷺ هیچی پێ نەفەرموو تەنها ئەم ئایەتەی بۆ دووبارە دەكردەوە: ﴿لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ [توبة: 65-66]. -وەرگێڕ-

واتە: هەر كەسێك لە ئێوە خۆشەویستی بۆ بێ باوەڕان و هاوبەش بڕیاردەران دەربڕێت و هاوكاریان بكات، ئەوا لەوانە، خوای گەورە بە تأكید هیدایەت و ڕێنموونی كەسانی ستەمكار ناكات.

نۆیەم: هەر كەسێك باوەڕی وابێت كەوا هەندێ كەس بۆیان هەیە دەرچن لە شەریعەت ویاسای پێغەمبەر ﷺ هەروەكو چۆن بۆ خضر ﷺ هەبوو كەدەرچێت لە شەریعەتی موسی ﷺ ئەوا كافرە[21] .

دەیەم: پشت كردن لە دینی خوای گەورە ،فێری نەبێت وئیشی پێ نەكات ، بەڵگەیش خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ﴾ [السجدة: 22].

واتە: كێ لەو كەسە ستەمكار ترە كە ئایەتەكانی خوای گەورەی یاد بخرێتەوە، ئەویش لە جیاتی وەرگرتن و ئیش پێ كردن پشتی تێ بكات، ئێمە تۆڵە لەو كەسە تاوانبارانە دەسەنین .

لەم هەڵوەشێنەرەوانەدا جیاوازی نیيە لە نێوان كردنیان بە گاڵتە یاخود بە ڕاستی، یاخود لەترساندا، تەنها كەسێك نەبێت كە زۆری لێ كرابێت (المكره) ، وە هەموویان ترسناكیان زۆر گەورەیە، وە زۆریش روو دەدەن، بۆیە پێویستە موسڵمان ئاگاداریان بێت ولێ یان بترسێت لەسەر خۆی، پەنا دەگرین بەخوای گەورە لەو شتانەی كە تورە بوونی خواو سەختی سزاكەی پێویست دەكەن،

وصلى الله على خير خلقه محمد وآله وصحبه وسلم[22] .

***زانای پایە بەرز عبدالعزیز عبدالله بن باز (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت: (هەركەسێك حوكم نەكات بە قورئان لەم چوار شتە دەرناچێت:**

---

(21) چونكە خضر و موسی (عليهما الصلاة والسلام) هەرد ووكیان پێغەمبەر بوونەو شەریعەتی خۆیان هەبووە كەسیان پەیوەست نەبوونە بە شەریعەتی ئەوی تریانەوە. وەرگێڕ

(22) (مؤلفات الشيخ الإمام محمد بن عبد الوهاب –القسم الأول: العقيدة والآداب الإسلامية).

1- يان دەڵێت: من حوكم دەكەم بەم ياسايە (جگە لە قورئان)، چونكە باشترە لە شەريعەتی ئيسلام، ئەوە كافرە كوفرێكی گەورە .

2- يا دەڵێت : من حوكم دەك ەم بەم ياسايە (جگە لە قورئان) ، چونكە وەك و شەريعەتی ئيسلام حوكم كردن بەم ياسايەيش دروستە بە شەريعەتی ئيسلاميش دروستە، ئەميش كافرە كوفری گەورە .

3- يان دەڵیێت: من حوكم دەكەم بەم ياسايە (جگە لە قورئان) وە حوكم كردن بەشەرعی ئيسلام باشترە ، بەڵام حوكم كردن بە جگە لە قورئانيش دروستە ، ئەميش كوفرە كوفری گەورە.

4- يان دەڵیێت: من حوكم دەكەم بە م ياسايە (جگە لە قورئان) وە باوەڕی وا بێت حوكم كردن بە جگە لە قورئان دروست نىيە، وە بڵێت حوكم كردن بە شەريعەتی ئيسلام باشترە وە دروست نىيە حوكم بە جگە لەو بكرێت، بەڵام گرنگی وبايەخ نەدا ت، ياخود ئەمە دەكات لەبەر فەرمانێكی دەرچوو لە كاربەدەستەكانىيەوە، ئەمە كافرە كوفری بچوك لە ئيسلام دەری ناكات وبە گەورەترين تاوان دەژمێردرێت(23).

*وە زانای فەرمودەناس محمد ناصر الدين البانی (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) ووتەيەكی درێژی چارەسەركەری هەيە لە بابەتی كافر كردنی خەڵكی (تكفير) لە گۆڤاری السلفية 1415/1ك بڵاو كرايەوە ، هەروەها لە ناميلكەی (رسالة فتنة التكفير والحاكمية) بڵاوكرايەوە، وە دابەش كرا لە چوارچێوەيەكی فراواندا، وە لە ڕۆژنامەی (المسلمون) بڵاو كرايەوە، وە زانای پايە بەرز عبدالعزيز بن عبدالله بن باز (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە گۆڤاری (الدعوة)ی سعودی ژمارە (1511)جمادي الأولي 1416ك قسەی لەسەر كردوو فەرمووی:

(الحمد لله و الصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله و أصحابه ومن اهتدى بهداه، أما بعد:

---

(23) (الحكم بغير ما أنزل الله وأصول التكفير: ص 71-72).

تەماشای ئەو وەڵامە بەسودە بەنرخەم كرد كە زانای خاوەن فەزڵ محمد ناصر الدين الألباني فەرموو بووی –خوای گەورە سەركەوتووی بكات– كە بڵاو كرابۆوە لە ڕۆژنامەی (المسلمون) كە بەڕێزیان وەڵامی ئەو كەسەی دابۆوە كەپرسیاری لێ كردبوو دەربارەی كافر كردنی كەسێك كە حوكم نەكات بە قورئان بەبێ درێژی، بينيم ووتەيەكی زۆر بەنرخ بوو تيايدا ح ەقی پێكابوو ڕێگای پێشینەكانی گرتبوو، وە ڕوونی كردبۆوە –خوا سەركەوتووی بكات– كەوا دروست نیيە هيچ كەسێك لە خەڵكی كەسێك كافر بك ات كە حوكم بكات بە جگە لە قورئان تەنها لەبەر كردەوەكەی بەبێ زانينی ئەوەی كەوا بەدڵی حەڵاڵی كردووە يان نا، وەئەوەيش كە لە (ابن عباس) (خوای لێ ڕازی بێت) وجگە لەويشەوە هاتووە لە پێشينەكانی ئەم نەتەوەيەوە ی كردووە بە بەڵگە، وەگومانی تێدا نیيە ئەوەی لەوەڵامەكەی دا باسی كردبوو بۆ تەفسيری ئەم ئايەتانە ئەوا ڕاستە:

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ [المائدة:44] .

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [المائدة:45].

﴿ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ [المائدة:47].

وە ڕوونی كردبۆوە –خوا سەركەوتوی بكات– كە كوفر دوو كوفرە: گەورەو بچوك، هەروەك چۆن ستەم دوو ستەمەو فيسقيش بەهەمان شێوە دوو فيسقە گەورەو بچوك، جا هەر كەسێك حوكم كردن بەجگە لە قورئان ياخود زينا كردن ياخود سو خواردن ياخود جگە لەمانە لەو حەرامانەی كە زانايان يەكدەنگن لەسەر حەراميان حەڵاڵی بكات ئەوا كوفری گەورەو ستەمی گەورە و فيسقی گەورەی كردووە. وە هەر كەسێكيش بيانكات بەبێ حەڵاڵ كردنيان ئەوا كوفرەكەو ستەمەكەو فيسقەكەی بچوكە، لەبەر فەرم وودەی پێغەمبەر ﷺ لە ابن مسعودەوە رضي الله عنه: (سباب المسلم فسوق و قتاله كوفر)[24] .

(24) (رواه البخاري والترمذي والنسائي وابن ماجة والحاكم، وانظر: صحيح الجامع الصغير: 3595، 3596، وصحيح سنن ابن ماجة: 69).

واتە: جنێودان بەموسڵمان ف ىسق ودەرچونە ل ە گوێڕایەڵی و كوشتنیشی كوفرە.

پێغەمبەر ﷺ مەبەستی بەوە فیسقی ب چ وك و كوفری بچوكە، بەڵام دەستەواژەكەی بەبەربڵاوی ورەهایی فەرم ووە تا خەڵكی ڕابكەن و خۆیان دوور بخەنەوە لەم كردەوە خراپانە، وەبەهەمان شێوە ئەم فەرمو ودەیەی تریش كە دەفەرمێت:

(اثنتان في الناس هما بهم كفر: الطعن في النسب والنياحة على الميت)[25].

واتە: دوو شت لەناو خەڵكی دا هەیە كە كوفرە: تانەو تەشەردان لە ڕەچەڵەكی یەكتر و هاواركردن و لاواندنەوەی مردوو.

وە ئەم فەرمودەیەی تری كە دەفەرمێت:

(لا ترجعوا بعدي كفاراً يضرب بعضكم رقاب بعض)[26].

واتە: لەپاش من مەبنەوە بە كافر هەندێكتان بدات لەگەردنی هەندێكی ترتان .

وە وتەی ئەم دوو زانا بەڕێزە خوێنرایەوە بەسەر زانای پایە بەرزو خاوەن ڕێز محمد بن صالح العثيمين (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لەكاتی وانەكەیدا لە مزگەوتی خۆی ئەویش پێی ڕازی بوو وە پاڵ پشتی كرد و ئامۆژگاری كرد بە بڵاوكردنەوەی (ڕەحمەتی خوا لەهەموویان بێت) وەپاداشتی باشیان بداتەوەو پلەو پایەیان بەرزبكاتەوە لە دونیاو قیامەتدا-.

پاشان بەگوێرەی تێگەیشتنی لەووتەی هەردوو زاناكە بەڕێزیان فەرموویان:

كوفر بۆ كەسێكە كە ئەم شتە (حوكم كردن بە جگە لە قورئان) بە حەڵاڵ بزانێت ، بەڵام كەسێك حوكم بكات بەجگە لە قورئان ئەوە سەرپێچیەكی تاوانە، ئەمە كافر نیە ، چونكە حەڵاڵی نەكردووە ، بەڵام لەوانەیە لەترساندا بێت یاخود لە بێ

---

(25) (أخرجه مسلم في صحيحه، وانظر: صحيح الترغيب والترهيب: 3524).

(26) (رواه البخاري والنسائي والترمذي وابن ماجة وأبو داود، وانظر: صحيح الجامع الصغير: 5577 و 7131 و7276 و7277، وصحيح سنن أبي داود: 4686، وصحيح سنن ابن ماجة: 3942).

دەسەڵاتیدا و هاوشێوەی ئەمانە، هەرسێ ئایەتەکە بەسەر سێ حاڵەتدا دابەش دەبێت .

1 - هەر کەسێك حوکم بکات بەجگە لە قورئان لەجیاتی دینی خوای گەورە ئەمە کوفری گەورەی لەدین دەرکەرە، چونکە ئەو کەسە خۆی بەیاسا دانەر داناوە لەگەڵ خوای گەورە، وە لەبەر ئەوەی شەریعەتی خوای گەورەی پێناخۆشە .

2 - هەر کەسێك حوکم بکات بەجگە لەقورئان لەبەر ئارەزوویەك لە نەفسی دا، یاخود ترسان لێی و هاوشێوەی ئەمانە ئەمە کافر ناکرێ بەڵام دەگوازرێتەوە بۆ فسق.

3 - هەر کەسێك کە حوکم بکات بەجگە لەقورئان بۆ دژایەتی و ستەم کردن، وەئەم نایەت لەحوکمی یاساکاندا بەڵام لە حوکمێکی تایبەتدا دێت بۆ نمونە: حوکم بدات بەسەر کەسێکدا بەجگە لە قورئان تا تۆڵەی لێ بسێنێت ئەمە پێی دەوترێت ستەمکار (ظالم)، کەواتە وەسفەکان بەگوێرەی حاڵەتەکان دابەش دەبن ، وە لەناو زانایاندا هەیە کە دەڵێت: ئەمانە چەند وەسفێکن بۆ یەك کەس، وەهەموو کافرێك زاڵمە وە هەموو کافرێك فاسقە، ئەم ئایەتەیشیان کردووە بەبەڵگە کە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [البقرة: 254] .

واتە: کافرەکان ئەوان ستەمکارن، وە بەفەرموودەی خوای گەورە کە دەفەرمێت :

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ﴾ [السجدة: 20].

واتە: ئەوانەی وا سەرپێچیان کردووە شوێنیان ئاگری دۆزەخە ، کە ئەویش سەرپێچی کردنی گەورەیە[27] .

*هەروەها دەربارەی کافر کردن و فاسق کردن زانای پایە بەرز شێخ العثیمین دەفەرمێت: (حوکمی کافر کردن وفاسق کردنی خەڵکی بۆ ئێمە نیە بەڵکو بۆ خوای گەورەو پێغەمبەرەکەیەتی ﷺ، چونکە لەو حوکمە شەرعیانەیە کەوا

(27) رسالة التحذير من فتنة التكفير: ص103-104).

شوێنی گەڕانەوەیان بۆ لای قورئان و سوننەتە، بۆیە پێویستە ئەوپەڕی جەخت بکرێت و کەس کافرو فاسق نەکرێت تەنها ئەوە نەبێت کە بەڵگەی قورئان و سوننەت هاتووە لەسەر کوفر یان فسقی، وە بنچینە لەو موسڵمانەی کە عەدالەتی ئاشکرایە، مانەوەی عەدالەت وئیسلامەکەیەتی و هەتا نەمانی ئەو شتانەی لێ دەردەکەوێت و لێ ئاشکرا دەبێت بەگوێرەی بەڵگەی شەرعی، وە دروست نییە مرۆڤ ئاسانکار بێت لە کافر کردن و فاسق کردن دا، چونکە لەو شتەدا دوو ئاگادار لێ کراوی گەورەی تێدایە:-

یەکێکیان: هەڵبەستنی درۆیە بۆ خوای گەورە لە حوکم دان و حوکم لەسەردراوودا لەو وەسفەی کە پێت ووتوە.

دووەم: کەوتنە ناو ئەو شتەی کە بەبراکەی ووتوە ئەگەر لێی پارێزراو بێت و تیێدا نەبێت. لە صەحیحی مسلم دا هاتوە لە عبداللە ی کوڕی ئیمامی عمر (خوای گەورە لێیان ڕازی بێت) کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:

(إذا أكفر الرجل أخاه فقد باء بها أحدهما)[28].

واتە: ئەگەر کەسێك برایەکی بەکافر بزانێت ئەوا یەکێك لەوان دەگرێتەوە، وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرمێت:

(إن كان كما قال وإلا رجعت عليه)[29].

واتە: ئەگەر وابوو کەپێی ووتوە (کافر بووە) باشە ئەگەر نا ئەوا کوفرەکە بۆ خۆی دەگەڕێتەوە.

هەروەها لە ڕیوایەتێکی تردا لە أبی ذەرەوە رضي الله عنه لە پێغەمبەرەوە ﷺ:

(ومن دعا رجلا بالكفر أو قال عدو الله وليس كذلك إلا حار عليه)[30].

---

(28) (صحيح الجامع الصغير: 377).

(29) (رواه البخاري ومسلم وأبوداود والترمذي ومالك، وانظر: سلسلة الأحاديث الصحيحة: 2891، وصحيح الترغيب والترهيب: 2772).

واتە: هەر كەسێك بانگی یەكێك بكات بە كوفر (ك وفر بداتە پاڵی) یاخود پێی بڵێ ئەی دوژمنی خوا، وە واش نەبێت (ئەو كەسە دوژمنی خوا نەبێ) ئەوا ئەو حوكمە (كوفرەكە) بۆ خۆی دەگەڕێتەوە.

بۆیە پێویستە پێش حوكم دان بەسەر موسڵمانیكدا بە كوفر یا ف ىسق تەماشای دوو شت بكرێت:

یەكەم: بەڵگەی قورئان و سوننەت لەسەر ئەوەی كەوا ئەم ووتەیە یا كردەوەیە كوفرە یان فىسق پێویست دەكات بەسەر خاوەنەكەیدا .

دووەم: جێبەجێ كردنی ئەم حوكمە بەسەر بێژەری دەست نیشان كراو یان بكەری دەست نیشان كراو (ئەوەی قسەكە یان ئیشەكەی كردووە)، بەشێوەیەك كە مەرجەكانی تەكفیر یان تەفسیقی تێدا بێت، وە بەرهەڵستیىەكانی تێدا نەبێت ، وە لە گرنگترین مەرجەكان ئەوەیە كە دەبێت ئەو كەسە زانا بێت و شارەزا بێت بەو سەرپێچیىەی كە كردو ویەتی ، وە كافر یا فاسقی پێویست كردووە بەسەریدا،

چونكە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [النساء: 115] .

واتە: هە ر كەسێك دەرچێت لە فەرمانی پێغەمبەر ﷺ وە سەرپێچی بكات ودژایەتی بكات لەپاش ئەوەی هیدایەت وڕێنم ونی بۆ ڕوون بوو بێتەوە، وە شوێنی ڕێگای جگە لەباوەڕداران بكەوێت (السلف)، ئەوا دەیگەیەن ین بە كافران و گومڕایان، وە سزای دۆزەخی پێ دەچێژین كە خراپترین سەرەنجامە.

هەروەها دەفەرمێت:

---

(30) (متفق عليه، وانظر: صحيح الترغيب والترهيب: 1985 و2773، ومشكاة المصابيح: 4817، وصحيح الجامع الصغير: 5431).

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴾ [التوبة: 115-116] .

واتە: خوای گەورە نەتەوەیەك یان كەسانێك گومڕا ناكات لەپاش ئەوەی كە هیدایەتی دابن بۆ ئیسلام –كاتێك دەست بكەن بەئەنجام دانی قەدەغە كراوەكانی خوای گەورە هەتا بۆیان ڕوون نەكاتەوە كە ئەو ە قەدەغەیە خۆتانی لێ بپارێزن– خوای گەورە زانا و ئاگادارە بە هەموو شتێك، وەبەڕاستی خوای گەورە موڵكی ئاسمانەكان و زەوی هەیە، هەر ئەوە دەژێنێت و دەمرێنێت، وە ئێوە جگە لەخوای گەروە هیچ پشتیوان و یارمەتی دەرو سەرخەرتان نی‌یە .

بۆیە زانایان دەفەرموون: كەسێك كافر ناكرێت كەبەرهەڵستی ونكوڵی لە فەرزەكان بكات ئەگەر تازە موسڵمان ببوو هەتا بۆی ڕوون دەكرێتەوە[31] .

زانای پایە بەرز (ابن القیم الجوزیة) لە (القصیدة النونیة) كەیدا دەفەرمێت:

الكفر حــق الله ثم رســوله بالن .ص یثبت لا بقول فلان

من كان رب العالمین وعبده قــد كـفراه فذاك ذو الكـفران

واتە: كوفر حەقی خوایە پاشان پێغەمبەر ﷺ، بە ئایەت و حدیث جێگیر دەبێت نەك بەقسەی فلانە كەس، هەر كەسێك پەروەردگاری جیهان و بەندەكە ی(پێغەمبەر ﷺ) كافری بكەن ئەوا ئەو خاوەنی هەردوو كوفرەكەیە (گەورە وبچوك).

ئەمە لەترسی درێژی بەوەندە كۆتایی دێنم كە هێناومە لە ووتەی زانایان لەكۆن وتازەدا لەم بابەتەدا كەوا هەڵدەگیرسێنرێت لە كاتێكەوە بۆ كاتێكی تر (ناوبەناو) لە لایەن كۆمەڵ وڕێكخراوانێكەوە كە هیچ كێشەیەكیان نی‌یە جگە لەكافر كردنی كۆمەڵگاكان ودەرچوون لەسەر حكومەتەكان بەناوی دین وچاكسازی، لەپاش حەقیش هیچی تر نی‌یە جگە لە گومڕایی..

---

(31) (القواعد المثلى في صفات الله وأسمائه الحسنى: ص87-88-89).

ئەم ئیشە زۆر ئاشكراو ڕوونە بەڵام دڵانێكە كە ڕق و كینەیان خواردۆتەوە وە چاوانێكە كە كوێر بووژە لە ئاستی حەقدا بەئارەزوو وگێلی. وە ووتراوە:

أذا لم يكن للمرء عين صحيحة فــلا غـرو أن يرتاب والصبح مسفر

ومن يتبع لهواه أعـمى بصيرة ومـن كان أعمى بالدجى كيف يبصر

واتە: ئەگەر مرۆڤ چاوێكی ساغی نەبێت ئەوا سەرسوڕهێنەر نییە كە لەگومان دا بێت لە ڕوناكی و بەیانیش ڕوناك بێت، وەهەر كەسێكیش بۆ ئارەزووی خۆی شوێنی كەسێكی بینایی كوێر بكەوێت، وە هەر كەسێك كە كوێر بێت بەتاریكی شەو، چۆن شت دەبینێت.

تێگەیشتن لەم دەقە ئاشكرایانەی كەوا هێناومەتەوە ئەوەیە كەوا حەڵاڵ نییە بۆ هیچ كەسێك كەووتەی كافر كردن بەكاربهێنێت بۆ كەسێك كە حوكم نەكات بە قورئان یاخود تاوانێك لەتاوانەكان ئەنجام بدات وەك زینا یاخود ریبا یاخود جگە لەمانە بەبێ درێژی (تفصيل)، چونكە كەس كافر ناكرێت تەنها ئەوە نەبێت كە بەڵگەی قورئان و سوننەت هاتووە لەسەر كافر كردنی، چونكە لەمەدا هەڵبەستنی درۆی تێدایە بۆ خوای گەورە لە حوكم كردن وحوكم بەسەر كراویش دا بەكافر ئەگەر وانە بێت، پاشانیش گەڕانەوەی كوفر بۆ خاوەنەكەی ئەگەر بەرامبەرەكەی سەلامەت بێت لەكوفر وكوفری تێدا نەبێت ، لەبەر فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ كە دەفەرمێت:

(أيما رجل قال لأخيه يا كافر فقد باء بها أحدهما، إن كان كما قال وإلا رجعت عليه)[32].

واتە: هەر كەسێك بەبرایەكی بڵێت هەی كافر ئەوا یەكێكیان دەگرێتەوە ، ئەگەر وابێت(كافر بێت) ئەوا تەواوە ئەگەر نا ئەوا بۆ خۆی دەگەڕێتەوە، وە لە ڕیوایەتێكی تردا دەفەرمێت:

(إذا كفر الرجل أخاه).

---

(32) (رواه البخاري ومسلم وأبوداود والترمذي ومالك، وانظر: سلسلة الأحاديث الصحيحة: 2891، وصحيح الترغيب والترهيب: 2772).

وە دەفەرمێت:

(لا يرمي رجل رجلاً بالفسوق ولا يرميه بالكفر إلا أرتدت عليه ان لم يكن صاحبه كذلك)[33].

واتە: هیچ کەسێك كەسێك تۆمەت بار ناكات بە ف ىسق یاخود بەك وفر ئیلا دەگەڕێتەوە بۆ خۆی ئەگەر هاوڕێكەی وا نەبێت.

*شێخ عبدالله كوڕی محمدی كوڕی عبدالوهاب (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت:

(بەكورتی پێویستە لەسەر هەموو كەسێك كە ئامۆژگاری خۆی بكات لەوەی كە قسە نەكات لەم بابەتەدا جگە بە زانیاری و بەڵگە نەبێت لە لایەنی خوای گەورەوە) وە با ئاگادار بێت لە دەركردنی كەسێك لە ئیسلام تەنها لەبەر تێگەیشتنی خۆی ، یاخود لەبەر بەباش زانینی عەقڵی خۆی، چونكە دەركردنی كەسێك لە ئیسلام یاخود خستنە ناوەوەی كەسێك بۆ ئیسلام لە گەورەترین ئیشەكانی دینە ، وە ئەوەندەمان باس كرد لە ڕوونكردنەوەی ئەم بابەتە كە بەسمان بێت وەكو بابەتەكانی تر)[34].

*ئەوەی كەوا پێویستە بە سەختی خۆی لێ بپارێزرێت بریتی‌یە لە كافر كردنی موسڵمانێكی نوێژ خوێنی دان نەر بە هەردوو شایتمانەكەدا بەبێ بەڵگە ، چونكە حەلاڵ كردنی خوێن و ماڵ شتێكی ئاسان نی‌یە، هەر وەك یەكێك لە زانایان دەفەرمێت: (هەڵە كردن لە وازهێنانی هەزار كافر كە بژین لە دونیادا ئاسانترە لە هەڵە كردن لە ڕژانی خوێنی موسڵمانێك)...

پاشان ئەو گەنجانەی كە زمانیان بەرداوە لە كافر كردنی خەڵكی و دەركردنیان لە ئیسلام بەبێ چاو ڕۆشنی و بە گوێرەی ئارەزووی خۆیان، ئایا وا گومان دەبەن كە ئەم ئیشە ئاسانە؟ ئایا نازانن چەند حوكم جێ بەجێ دەبێت لەسەر بەكافر

---

(33) (رواه البخاري، وانظر: مشكاة المصابيح: 4816، وصحيح الأدب المفرد: 432).

(34) (الدرر السنية: 217/8).

زانین؟! وەكو نەفرەت و توڕەیی و رق لێ بوونی لە لایەن خوای گەورەوە، وە بە تاڵ بوونەوەی كردەوەكانی وهەڕەشەی سەخت و نەمری و مانەوەی هەمیشەیی لە دۆزەخ، لە لایەكی تریشەوە دژایەتی كردنی موسڵمانان بۆی و، نەهێشتنی سەرپەرشتی بەسەر منداڵەكانی‌یەوە و، جیا كردنەوەی خێزانەكەی لێی و، ناشۆردرێت لەپاش مردنی و كفن ناكرێت ونوێژی لەسەر ناكرێت و ناشاردرێتەوە لە گۆڕستانی موسڵمانان ومیراتی لێ ناگیرێت...هتد

ئەگەر ئەم شتانە زانراون: ئیتر چۆن پێشڕەوی دەكەن لە كافر كردنی موسڵمانان بەبێ زانیاری و بەبێ بەڵگە، وە ئەم كەسانە ئەگەر خەڵكی كافر دەكەن بە بیروباوەڕو زانینەوە ئەوا بە خ ەوارج و گومڕا دەژمێردرێن، وە خەوارجیش ئیشیان زانراوە، كەسانێكیان كافر دەكرد كە شایەتی بەهەشتیان بۆ در ابوو وەكو علی كوڕی ابی طالب ﵁ و كەسانی تر، كەوابێ هیچ جێگای سەرسوڕمان نی‌یە كە زانایان و پێشەوایان و جگە لەوان كافر دەكەن، وە پێویستە موسڵمانان بپارێزرێت لە خراپەكانیان.

وە ئەگەر خەڵكی كافر دەكەن بە نەزانی و بەبێ بیروباوەڕ وزانیاری‌یەوە ئەوا دیسان نابێتە بیانوو بۆیان، چونكە ئێمە لە وڵاتێكی زانیاریداین نەك لە وڵاتی نەزانی، وە پەرتووكە درێژ و ئاشكراكانی ئەهلی سوننە هەیە لە قوتابخانەو زانكۆكان و پەرتوكخانە تایبەت و گشتی‌یەكاندا ، وەزانا پسپۆڕەكان لەبواری زانیاری شەرعی دا هەن لە نێوانماندا كە ناسراون بە ساغی و سەلامەتی بیروباوەڕیان، وە شەو ڕۆژ خۆیان تەرخان كردووە بۆ هەر كەسێك كە حەقی بوێت، ئیتر بۆچی دەربارەی ئیشی دینەكەیان پرسیار ناكەن بۆ ئازاد كردنی گەردنی خۆیان، هەروەكو چۆن سورن لەسەر ئیشی دونیا و بەرژەوەندی‌یەكانیان .

بەڵام سەركردە گومڕاكانی ئەم گەنجانە خۆیان نەزان دەكەن بەرامبەر وێنەی ئەم سەرچاوە پاكانە بۆ ئاراستە كردنی گەنجەكان بۆ لایان و بۆ ڕوو كردنە لای ئەو زانا ڕاستگۆیانە بۆ وەرگرتنی زانیاری‌یەكانیان، نەك هەرئەوەندە بەڵكو ئاگاداریان

دەكەنەوە لێیان وبەكەمیان دەزانن و ئامۆژگاریان دەكەن بەچەند كەسێكی تایبەت وبەچەند پەرتوكێكی دەست نیشانكراو كە بەداخێكی سەختەوە بڵاوبوونەتەوە لە نێوانی گەنجان و خەڵكی گشتی دا، لەگەڵ بەپیرۆز دانان و ڕێزگرتنیان لەلایەن كەسانێك كە قسەیان لەحەق لای داوەو ڕێگایشیان لە ڕێبازە ڕاستەكە دەرچووە، گلزندە هەر بۆ لای خوایە.

شكوت وما الشكوى لمثلي عادة ولكن تفيض الكأس عند امتلائها

واتە: گلەییم كرد هەرچەندە گلەیی بۆ وێنەی من باوو نەریت نەبوو، بەڵام جام لەكاتی پڕبوونیدا لێی دەڕژێت.

*بەبەردەوامی زۆر دەبیستین لەم قسە ناژیرییانە لە نێوانی گەنجاندا كە دەڵێن فلانە كەس كافرە و فلانە زانا كافرەو فلان كاربەدەست كافرە و فلان كەس عەلمانییە... هتد

لە بیروباوەڕەكانی عەلمانیەت هەیە كوفری ئاشكرایە، وەهەیە بەرهەڵستی بوونی خوای گەورە دەكات لە بنچینەدا ... پەنا دەگرین بەخوای گەورە لەم شتانە، وە هەیە تانەو تەشەر دەدات لە ڕاستێتی ئیسلام و قورئان، كەواتە ئەگەر بڵێیت فلانە كەس عەلمانییە بەبێ بەڵگە ئەوا مانای وایە كافرت كردووەو بڕیارت داوە بەسەریدا بەئاگری دۆزەخ و لە لێخۆش بوونت دەركردووە . ئەمەش بەسەرهاتی ئەو دوو پیاوەیە لەبنی ئیسرائیل كەوا یەكێكیان بڕیاری دا بەسەر ئەوی تردا كەوا خوای گەورە لێی خۆش نابێت . ئەبو داود لە سونەنەكەیدا، لە ابی هورەیرەوە ﵁ بۆمان دەگێڕیتەوە. كەوا گوێی لە پێغەمبەر ﷺ بووە دەیفەرموو:

(كان رجلان من بني اسرائيل متواخيين فكان أحدهما يذنب والآخر مجتهد في العبادة، فكان لا يزال المجتهد يرى الآخر على الذنب فيقول أقصر فوجده يوما على ذنب فقال له: أقصر فقال: خلني وربي، أبعثت علیه رقيبا؟ فقال والله لا يغفر الله لك (أو لا يدخلك الجنة) فقبض

أرواحها، فاجتمعا عند رب العالمين، فقال لهذا المجتهد أكنت بي عالما؟ أو كنت على ما في يدي قادرا؟ وقال للمذنب إذهب فادخل الجنة برحمتي، وقال لأخر إذهبوا به الى النار)(35).

واتە: د وو پیاو لە بەنی ئیسرائیل یەكتریان دەویست و بەردەوام بەیەكەوە بوون، یەكێكیان تاوانی دەكرد و ئەوی تریان كۆششی دەكرد لە پەرستنی خوای گەورەدا، بەردەوام خوا پەرستەكە ئەوی تری دەبینی لەسەر تاوان كردن و پێی دەوت بەسە وازبێنە ، ڕۆژێك بینی لەسەر تاوانێك پێی ووت بەسە واز بهێنە، ئەویش پێی ووت: وازم لێ بهێنە خۆم وخوای خۆم، ئایا تۆ بەچاودێر نێردراوی بەسەر منەوە؟ خوا پەرستەكەش پێی ووت: والله خوای گەورە لێت خۆش نابێت (یاخود پێی ووت خوای گەورە ناتخاتە بەهەشتەوە) ڕووحیان كێشرا، كۆبوونەوە لای پەروەردگاری جیهانان، خوای گەروە بە خواپەرستەكەی فەرموو : ئایا تۆ زانا بوویت بەمن كە لێی خۆش دەبم یا نا؟ یاخود ئەوەی لەدەستی مندایە تۆ دەسەلاتت هەیە بەسەریدا؟! وەبەتاوانبارەكەی فەرموو: بڕۆ بەهەشتەوە بە سۆز و بەزەیی من، بە خواپەرستەكەشی فەرموو: بیبەن بۆ ئاگری دۆزەخ).

*هەندێك لە كۆمەڵە هاوچەرخییەكان بابەتی كافركردن و ووتنەوەی بۆ گەنجانیان كردوە بە هۆكارێك بۆ دەرچوون لە حكومەتەكان بەناوی دین وچاككردنی بار (وضع) بەڵام مەبەست جگە ئەمەیە، ڕێگاكانی چاكسازی شەرعی ئاسانتر وسودمەندترە لەم هۆكارە ئەگەر ئەوان ڕاستگۆن، زانراویشەكە قسە كردن بەبێ چاو ڕۆشنایی لە بەكافر كردندا بەبێ درێژی و بیر كردنەوە لەنیشانەكانی خەوارجە كەوا خەڵكی كافر دەكەن بەتاوان (معصیە) وە لە پێشەوایانی موسڵمانان و كۆمەڵەكەیان دەردەچن ، وە ئیش و كاریان هیچ سەر سوڕهێنەر نییە ، چونكە ئەوان دادپەروەری پێغەمبەریان ﷺ ڕووخان كاتێ كە (ذو الخويصرة التميمي) پێی ووت (إعدل فأنك لم تعدل).

---

(35) (أخرجه أبو داود، وصححه الألباني في: صحيح سنن أبي داود: 4901، وصحيح الجامع الصغير: 4455).

واتە: دادپەروەربە تۆ دادپەروەریت نەكرد، هەتا پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو:
(ویلك من یعدل ! إذا لم أعدل ! خبت و خسرت إن لم أعدل)(36).

واتە: (هاوار بۆ خۆت (لەناو چیت) ئەی كێ دادپەروەری دەكات ئەگەر من دادپەروەری نەكەم، بەجەخت لەسەر كراوی دۆڕاو خەسارەت مەند بوویت ئەگەر من دادپەروەری نەكەم).

وە ئیمامی (علی) رضي الله عنه و ئەوانەی كە لەگەڵی دا بوون لە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا ﷺ كافر كرد كە هەرچەندە ئەمان لەوان تێگەیشتوتر بوون لە قورئان و زانیاریەكان، چونكە ئەوان تأویلی ئایەتەكان دەكەن بەگوێرەی تێگەیشتنی خۆیان بەو شێوازەی كە خزمەتی بۆچوونەكەی خۆیان بكات بەبێ شارەزایی (فیقه).

بەڵام ووتە بێژەكانیان لەسەردەمی ئێمەدا بانگێشەی تێگەیشتنی بەرنامەی پێشینان و ڕۆیشتن لەسەری دەكەن، پاشان ووتەكان هەڵدەگێڕنەوە بە گوێرەی ئارەزوویان، وە لێی دەپچڕن تابگونجێ لەگەڵ ئەو بۆچوونەی كە بۆی دەڕۆن .. كە ئەمەش خیانەت و فێڵ كردنە لە ئوممەتی ئیسلام، بۆ ڕۆیشتن و بەردەوام بوونی ئەم بەرنامە تەكفیری یە كە هەر لەسەر هەتای دروست بوونیەوە ئوممەت پێوەی دەناڵێنێ تا ئێستاش خەم و پەژارەكەی دەچێژێت و لە بەڵاو ناخۆشیەكەیدا دەژی لەسەر دەستی ئەو كەسانەی كەوا بنچینەكانی خەوارجیان وەرگرتووە وەشوێنی ڕێگای ئەوان كەوتوون هەروەكو چۆن ئەمڕۆ دەبینین، وە ئەوان لە هەموو سەردەمێكدا دەردەچن وە لەكۆتایی زەمانیشدا دەردەكەون هەروەكو چۆن ڕاستگۆی دەست پاك محمد ﷺ ئەم هەواڵەی ڕاگەیاندووە كە دەفەرمێت:

(سیخرج قوم في آخر الزمان أحداث الأسنان سفهاء الأحلام یقولون من خیر قول البریة لا یجاوز إیمانهم حناجرهم یمرقون من الدین كما یمرق السهم من الرمیة...)(37).

---

(36) (متفق علیه، وانظر: صحیح سنن ابن ماجة: 172، ومشكاة المصابیح: 5894).

واتە: لەكۆتایی سەردەمدا كەسانێك پەیدا دەبن كە تەمەنیان گەنجە گێلە عەقل و نەزانن، لەووتەی باشترینی خەڵك محمد ﷺ دەڵێن باوەڕەكەیان لەگەردنیان بەرز نابێتەوە، لەدین دە ردەچن هەوەكو چۆن تیر لە نیشانەكەوە دەردەچێت كە دەیپێكێت.

وە هەر كەسێكیش دەیەوێت خۆی ڕاوەستێت لەسەر ئەوەی كەوا ئەم گومڕا كەرانە پێ‌ی گەیشتوون لە وونكردنی دەست پاكی زانیاری (الأمانة العلمية) لە گواستنەوەكانیان لە پەرتووكەكانی أهل السنة بۆ خزمەتكردنی بەرنامەكەیان با شوێنی ئەو شتانە بكەوێت كە دەینوسن وە با رابوەستێت لەسەر راستێتی ئەو دەقەی كە دەیگوازنەوە، وە لەم سنورەش دا راناوەستن ، بەڵكو هەتا فەرموودەو شوێنەوارەكانیش مل كەچ دەكەن بۆ ئارەزووەكانیان لە (صحیح كردن) و (ضعیف كردن دا)، وە هەموو كۆششیان فراوان كردووە تیایاندا بە تأویل كردن و گۆڕین، داوای هیدایەت و ڕێنمایی لە خوای گەورە دەكەین بۆ ئێمەو ئەوانیش.

***وە هەركەسێكیش ئەوەندەی بەس نی‌یە با گوێ بۆ ئەمانە شل بكات كاتێك باسی ئایەتی حوكم كردنی بە جگە لە قورئان دەكەن و شوێنەوارەكەی عبدالله ی كوڕی عباس رضي الله عنه ضعیف دەكەن لە تەفسیر كردنی دا كە دەفەرمێت:**

(لیس الكفر الذي تذهبون إلیه، لیس كفرا ینقل عن الملة وهو كفر دون كفر)(□□).

واتە: ئەم كوفرە ئەوە نی‌یە كەوا ئێوە بۆی دەڕۆن (لی‌ی تێگەیشتون) ئەمە كوفرێك نی‌یە كە لە ئیسلام خاوەنەكەی دەر بكات، ئەمە كوفری بچوكە.

یەكێك لە گەورە سەركردەكانیان كاتێك باسی ئەم شوێنەوارە دەكات دەڵێت: (مظلوم بن عباس)(□□).

---

(37) (رواه البخاري وابن ماجة والنسائي والترمذي، وصححه الألباني في: صحيح الجامع الصغير: 3654 و 8052، وصحيح سنن ابن ماجة: 168، وصحيح سنن النسائي: 4102، وصحيح سنن الترمذي: 2188).

(38) (حكم تارك الصلاة: ص39).

(□□) (تەماشای (واقعنا المعاصر) ي محمد قطب بكە لاپەڕە: 334).

واتە: ستەم لىَ كراو ابن عباس .

بەڵام زاناكانى ئيسلام و نيشانە ديارەكان لە كۆن و تازەدا ئەم شوێنەوارە دەكەن بە بەڵگەو (تەصحيحى) دەكەن و بە ڕاستى دادەنێن لەكاتى راڤە كردنى ئەم ئايەتە كە خواى گەورە دەفەرمێت:

﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ [الأنعام: 121].

تەفسيرەكەيان دێنن كەوا بەرزى دەكەنەوە بەسەر هەموو تەفسيرەكانى تردا كە يەكێك لە زانايان دەربارەى تەفسيرەكەيان زەمى دەكات و دەڵێت: (تەنها ت ەفسير كردنى بۆ سورەتى الإخلاص بەسمانە).

ئەو كەسانەى كە بانگەشە دەكەن بۆ پەيدا كردن و هەبوونى ئەم تەفسيرە پێويستە لەسەريان كە تەماشاى تەفسير كردنى بكەن بۆ ئەم سورەتە، ئەگەر شتێكى گەورەيان بۆ روون نەبوەوە ئەو كاتە پێويستە لەسەريان رابوەستن لە سەرى و نيشانى كەسێكى بدەن كە زانيارى هەبێت و جياوازى بخاتە نێوان حەق و بەتاڵەوە.

وە ئاگادارت دەكەمەوە لەوانەى كە فێڵ لە ئيسلام و ئەهلى ئيسلام دەكەن ، چونكە ئيشەكە زۆر گەورەيەو ترسناكەو ئەمەش دەقێكە لەو تەفسيرە كە خاوەنەكەى دەڵێت: (هەر كەسێك گۆى ڕايەڵى مرۆڤێك بكات لە ياسايەك دا كە لەلايەنى خۆيەوە بێت هەرچەندە لە بەشێكى بچوكيش دا بێت ئەوا ئەو كەسە هاوبەش بڕياردەرە بۆ خوا، هەرچەندە لە بنچينەش دا موسڵمان بێت پاشان بيكات ئەوا بە هۆيەوە لە ئيسلام دەردەچێت بۆ هاوبەش بڕياردان، هەرچەندە پاش ئەوە بمێنێتەوە و بە زمان بڵێت (أشهد أن لا إله إلا الله) كە ئەو لە جگە لە خوا وەردەگرێت وە گوێڕايەڵى جگە لە خوا دەكات)[40].

راستيش جگە ئەمەيە كەزانراوە لەلاى ئەهلى زانيارى كەوا هەر كەسێك گوێڕايەڵى هاوبەش بڕياردەر بكات وباوەڕى بەو قسەيە هەبێت كە دەيكات ئەو ا

---

(40) (الظلال: ج3 ص1198).

هاوبەش بڕیاردەرە ، بەڵام گوێڕایەڵی لە كردەوەكەی دا بەتەنها وە بیروباوەڕی ساغ و سەلامەت بێت ئەمەیان سەرپێچی‌یەو هاوبەش بڕیاردان نی‌یە .

*دەقێكی تر: لە هەمان لاپەڕەدا دەڵێت: (دەقی قورئان یەكجاری‌یە لەوەی كەوا گوێڕایەڵی كردنی موسڵمان بۆ یەكێك لە مرۆڤ- لە بەشێك لە بەشەكانی یاسا دانان كەوا وەرنەگیرێت لە شەریعەتی خوای گەورەو پشت نەبەستێت لەسەر دان نان پێیدا بۆ خوای گەورە بە تاك لە حاكمی ەتدا، گوێڕایەڵی كردنی موسڵمان لەم بەشەدا لە ئیسلام بوون بۆ خوای گەورە دەری دەكات بۆ هاوبەش بڕیاردان بۆ خوای گەورە)

وە هەمیشە لە دەوری حاكمی‌ەت دێن و دەڕۆن وە بەرنامەی خەوارجی پێ تازە دەكەنەوە كەوا جیابوونەوەیە لە پێشەواو كۆمەڵی موسڵمانان لە ژێر دورشمی (حوكم نی‌یە تەنها بۆ خوا نەبێت) ، چونكە ئەوان ڕواڵەتی ئەم ووتەیەی خوای گەورە وەردەگرن كە دەفەرمێت:

﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾ [يوسف: 67].

خەلیفە علی كوڕی ابی طالب ﵁ دەفەرمێت:

(هذه كلمة حق ارادوا بها باطل)(41).

واتە: ئەمە ووشەیەكی حەقە بەڵام ئەوان مەبەستیان پێی بەتاڵ بوو.

وە گومانی تێدا نی‌یە كەوا حوكم هەر بۆ خوای گەورەیە بەتاك و تەنها ئەمە بیروباوەڕمانەو دینداری پێ دەكەین بۆ خوا، بەڵام خوای گەورە پێشەوای بۆ موسڵمانان داناوە كە هەڵدەستێت بە بەرژەوەندی‌ەكانیان، وەگوێڕایەڵی كردنی لە چاكەدا پێویست كراوە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ [النساء: 59].

واتە: ئەی بڕواداران گوێڕایەڵی خوای گەورەو پێغەمبەر ﷺ بكەن، وە گوێڕایەڵی فەرمانڕەوایانتان بكەن لە چاكەدا.

---

(41) (صححه الألباني في: ظلال الجنة: 928).

وە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت:

(سيكون بعدي سلطان فأعزوه فمن التمس ذله ثغر في الإسلام ثغرة، ولن تقبل منه توبة حتى يعيدها كما كانت)(42).

واتە: لە پاش من كاربەدەستانێك دێن ئێوە ڕێزی لێ بگرن، وە هەر كەسێك بیەوێت بێ ڕێزی بكات و زەلیلی بكات و ئەوا كەلێنێكی خستۆتە ئیسلامەوە، وە پاشان هیچ تەوبەی لێ وەرناگیرێت هەتا نەیگەڕێنێتەوە شوینی خۆی وەك و پیشتر.

وە ئەوەی جیگای سەرسوڕمانە ئەوەیە كە چاو بنوقێنرێت لە بەرامبەر ئەو دەقە قورئانی و پێغەمبەرانەیانەدا كە پێغەمبەری ئەم ئومەتە ﷺ دەربارەی فەرموویەتی:

(تركت فيكم شيئين لن تضلوا ما تمسكتم بهما: كتاب الله وسنتي ولن يتفرقا حتى يردا على الحوض)(43).

واتە: دوو شتم لە ناو ئێوەدا بەجێ هێشتوە هەرگیز گومڕا نابن ئەگەر دەستیا ن پێوە بگرن : قورئانی خوای گەورەو سوننەتەكەم، وە لێكیش جیا نابنەوە، هەتا دێنە سەر حەوزی كەوسەر.

پاشان بانگێشتی ڕەت كردنەوەی شەریعەتی حاكمیەت دەكەن، وە بەگوێرەی قسەی خۆیان هەموو حكومەتەكانی دونیا كە هەن رەت كراونەتەوە وە پێویستە لا ببرێن چونكە كافرن حوكم ناكەن بەوەی كە خوای گەورە ناردویەتی یە خوارەوە بەبێ درێژی(تفصیل)، وە ئەو كەسەیشی كە شەریعەتی رەت نەكاتەوە ئەویش بە هەڵگەڕاوە لە دین (مرتد) دەژمێرن ئەمیش ووتەی یەكێكە لە سەركردەكانیان دەڵێت:

(42) (رواه احمد وابن ابي عاصم، وصححه الألباني في: ظلال الجنة، رقم: 1079).

(43) (رواه مالك والحاكم، وصححه الألباني في: صحيح الجامع الصغير: 2937).

(مرۆڤايەتى گەڕايەوە بۆ پەرەستنى بەندە و بۆ ستەمى دينەكان وە پاشگەز بوونەوە لە لا إله إلا الله، هەرچەندە ئەگەر كۆمەڵێكيان لەسەر بڵندگۆكان لا إله إلا الله دەڵێنەوە بەبێ ئەوەى دەلالەت لە سەركراوەكەى بزانن وە ماناى بكات كە دەيڵێتەوە، وە بەبێ ئەوەى شەريعەتى حاكمىيەت ڕەت بكاتەوە كەوا بەندەكان بۆ خۆيانى بانگهێشت دەكەن)(44).

وە لە دەقێكى تردا بانگەواز دەكات بۆ وەرگێڕانى حوكم (كودەتا) (الإنقلاب) وە كۆشش كردن بە دواى گۆڕينى سيستەمى حوكم و دەڵێت:

(لەوانەيە بۆت روون بو وبێتەوە كە ئێستاو پێشتر باسمان كرد كە مەبەستى جيهاد كردن لە ئيسلام بريتىيە لە رووخانى بنچينەى سستەمى هەڵوەشوێنەرەوەى بۆچوونەكانى ئيسلام و جێگير كردن و دامەزراندنى حكومەتێكى دامەزراو لەسەر بنچينەكانى ئيسلام لەجىَى ئەو و گۆڕينى لە جياتى ئەو، وە ئەم گرنگىيە، گرنگى هێنانەكايەوەى وەرگێڕانێكى ئيسلامى گشتى بێ سنور لە وڵاتێكەوە بۆ وڵاتێكى تر ئيسلام دەيەوى بەڵكو لە پێش چاوى خۆى دايدەنێ كە ئەم وەرگێڕانە گشتىيە لە وڵاتاندا بكرێت بە گشتى، وە ئەمەيە مەبەستە بەرزەكەى كە چاوى تێ بڕيوەو بە نيازێتى ، بەڵام موسڵمانان ياخود ئەندامانى حيزبى ئيسلامى ناتوانن واز لەدەست پىێ كردنى گرنگىيەكەيان بهێنن، بەهێنانەكايەوەى گۆڕانكارى وكودەتاى ئاوات خوازراو و كۆشش كردن لەدواى گۆڕينى سيستەمى حوكم لەو وڵاتەى كەوا تيايدا نيشتەجێن)(45). ئەمەيش بانگەوازێكى ئاشكرايە بۆ دەرچوون كەوا ئامانجەكانى شاراوە نىيە لەلاى مرۆڤى ژير، شيخ الاسلام ابن تيميە (رەحمەتى خواى لىێبێت) دەفەرمێت:

---

(44) (الظلال: ج2ص1057).

(45) (الظلال: ج3ص1451).

(هیچ كۆمەڵێك دەرنەچووە لەسەر خاوەن سوڵتانێك ئیلا لەدەرچوونەكەیدا ئاشوب زیاتر بووە لەو ئاشوبەی كە لای بردووە)(46).

پاشان ئایا دەرچوون لەهیچ حكومەتێك لە حكومەتەكان ڕووی داوەو پاشان ژیانیان باشتر بووبێت وشەریعەتیان جێبەجێ كردبێت؟ ئەمە ڕووی نەداوە، وە مێژووی ئیسلامی بخوێنەرەوەو تەماشای دەوروبەری خۆتان بكەن بەڵام ئەوە فیتنەیەكە ڕەواج بۆ وێنەی ئەم پەرتوكە بكرێت و بەباش باس بكرێت بە ئاشكرا وەكو پێداهەڵدەرەكەی (مادح) دەڵێیت: (الظلال لە دایك بوونێكی عەبقەریە بۆ نوێ كردنەوەی عەبقەری لە عەقڵی داهێنەرێكی دەست پاك بەبۆچونێكی قوڵی ڕەسەنی ئاسانی ڕاستی خۆشەویستی نزیك، پەرتوكێكە كەوا خاوەنەكەی ژیاوە لەگەڵیدا بەگیانی و بۆچوونی و هەست و كیانی، وەژیاوە لەگەڵیدا سات لەگەڵ سات وەبۆچوون لەگەڵ بۆچوون ووتە بە ووتە، وە كورتەی تاقیكردنەوەی زیندووی ژیانی باوەڕداری كردۆتە ناوی، وە بەئاشكرای‌یەكی تەواو، ئەگەر الظلال پەرتووكی تەفسیر نەبێت ئیتر نازانین كە كامە تەفسیرە؟)(47).

ئێمەش بەم بەهەڵەداچووە –خوا هیدایەتی بدات– دەڵێین: ئەی بۆ حەق ناڵێین و باسی تەفسیری الطبری وابن كثیر و السعدي والشنقطي ناكەیت (ڕەحمەتی خوایان لێ بێت) تاگەردنت ئازاد بكەیت، هیچی تر ناڵێین ئەوەندە نەبێت: حسبنا الله ونعم الوكیل .

لمثل هذا یذوب القلب من كمد إن كان في القلب إسلام وإیمان

واتە: بۆ وێنەی ئەمە دڵ دەتاوێتەوە لەغەم و خەفتدا، ئەگەر ئیسلام و ئیمان لە دڵدا هەبێت.

پاشان ئەمانەی كەوا بانگەوازی ڕەتكردنەوەی شەریعەتی حاكمیەتی ئیستا دەكەن، ئایا وادەزانن كە ڕووخانی حكوم ەتەكان وگۆڕینی یاساكانی كارێكی

---

(46) (منهاج السنة النبوية: 390/3).

(47) (جريدة الجزيرة: 1417/8/7هـــ ژمارە: 8846).

ئاسانە؟ یاخود چۆنیان بوێت ئاوا دەبێت، یاخود (خوێنی شل) یان دەوێت ؟
ئەگەر ئەم ئاراستە كردنە ڕاست بێ ئایا عەقڵە ساغ و هۆشمەندەكان دان بەم شتەدا دەنێن؟ ئایا خەڵكی بەبێ شوان و سەرپەرشتیكار دەبێت؟ ئایا ئاژاوە كۆمەڵگا ناگرێتەوە؟ وە وای لێ دێت كە هەر كەسێك ئەمیر بێت بەسەر خۆیەوە، ئایا ئیشەكان تووشی ئاشوب نابن وە خراپە زیاد ناكات وە خەڵكی تووشی ئاشوب و ئاژاوە نابێت؟

ئەم تاقیكردنەوەیە ڕووی داوە لە صۆماڵی تووش بوو بە بەلا، هەتا یەكێك لەوانەی كە لەناو فیتنەكەدا ژیابوو دەی ووت: خۆزگە كاربەدەستێكمان هەبوایە ئەگەر كافریش بوایە...

یەكێك لە پێشەوایان دەفەرمێت: (شەست شەو بەسوڵتانێكی ستەم كارەوە باشترە لە شەوێك بەبێ سوڵتان).

واقیعیش شایەدی دەدات بەم شتە.

وەمن دەڵێم ئەم تەفسیرە -ئەگەر ڕاست بێت بەم شێوەیە ناوی بنێت- و جگە لەم لەو پەرتووكانەی كە هەڵگری بۆچوونی خراپن لە هەڵگرتنی ئەم بەرنامە لە ڕێ دەرچووە لە لایەن كەسانێكەوە كە هیواو ئومێد پەیوەست بووە پێ یانەوە ، لەگەورەترین هۆكارەكانی لەڕێ دەرچوونی زۆر یێك لەگەنجەكان وزیادڕەو یانە لە كافر كردنی حكومەتەكان و كۆمەڵگا ئیسلامیەكان، بەڵكو كافر كردنی ئەو زانایانەی كە ڕادەوەستن بەڕوویاندا لەبەردەم ئەم پێخزانە ترسناكە، هەروەها كافركردنی هەموو كەسێك كە پێچەوانەی ئەم بۆچوونەیان بێت هەرچەندە پێچەوانەی حەقیش بێت، تاوای لێ هاتووە چاكە ب ووە بەخراپە و تەقینەوەو ترساندنی خەڵكانی ئارام بووە بە جیهاد و خۆنزیك كردنەوە لە خودا.

ئەمە ئامۆژگاری یەكێكە لەگەورە سەركردەكانیان كە لێیا ن دوور بووەو یەكێك لە خوشكەكانی گواستویەتییەوە بۆ پیاوانی ڕێكخستنەكەی، كە جارێ بەشەهید وجارێكی تر بە ئیمام و جارێكی تر بەهەردووكی ناوی دەبەن . تێیدا دەڵێت:-

(من هەڵچوونێكم ناوێت لەناو فنجانێك دا، ئەگەر ئێوە تواناتان هە یە لەسەر جێبەجێكردنی ئیشێكی گەورە كەوا بنچینەكانی وولات بهەژێنێت ئەوا بیكەن، ئەگەر توانای ئەم شتەتان نی‌یە ئەوا هەرچی فەرمان و نەخشە هەیە كەلەسەری ڕێكەوتبووین هەمووی هەڵوەشێننەوە ئەمە باشترە بۆمان)[48] .

ئایا بەئاگابین و تێبگەین لەم بەرنامە ترسناكە كەوا هەوڵ دەدرێت جێبەجێ بكرێت لەلای ئێمە لە ڕێگەی ئەم پەرتوكانەوە كەوا بڵاوە لە نێوانماندا، كەپێشتر ئاماژەمان كرد بۆ چەند شتێك كە كەمتر نی‌یە لە خراپەدا لەم ڕاسپ اردەو ئامۆژگاریە، یاخود بسوڕێ‌نەوە لە بازنەیەكی بەتاڵ دا ئەم دروستی بكات ئەو تێكی بدات .

متى يبلغ البنيان يوماً تمامه إذا كنت تبني وغيرك يهدم

واتە: كەی خانوەكە ڕۆژێك دەگاتە تەواو بوون ئەگەر تۆ دروستی بكەیت و جگە لەتۆیش بیڕوخێنن.

یەكێك لە هەڵخەڵەتاو ان بەرگری لەم ئامۆژگاریە دەكات و دەڵێت: مەبەستی هەژاندنی بنچینەكانی وولات بووە بەمەعنەوی!

منیش دەڵێم: سبحان الله، چۆن تأویلی دەكەن و بەدوای عوزردا دەگەڕێن.

فیتنە [49]سەخت ترە لە كوشتن ئایا بائەمانە لەخوا بترسن كە بانگەوازی چاكسازی دەكەن و پاشان وێنەی ئەم بۆچوونانە بڵاودەكەنەوە لەنێوانی گەنجانی هەژاردا با لە خوا بترسن لە نەفس و كەس و كارو وولاتیان .

وەبا ئەو كەسانە ئاگاداربن كە ئەم پەرتووكە پڕ لە فێڵ و دژایەتی شاراوەو شوبهاتە دەخوێننەوەو گوێیان لەووتەی ئەو كەسانە دەبێت كە گرنگی پێدەدەن بۆ بڵاو كردنەوەی و بەرگری لێ دەكەن وەپرە لەخراپەو لەڕێ دەرچوونی تێك

---

(48) (مذكرات علي العشماوي آخر قادة التنظيم الخاص: ص131).

(49) (مەبەست هاوبەش بڕیاردانە) وەرگێڕ.

شکێنەر کە دەگەڕێتەوە بۆ هەڵسوکەوتی دامەزرێنەرو وەزۆر لە هەڵخەڵەتاوان لەگەنجان و جگە لە گەنجان.

* ئەو کەسەی کەوا سەرفرازی و خۆشبەختی هەردوو د ونیای دەوێت با ڕێنمایی و زانیاری وەرنەگرێت تەنها لە سەرچاوە سەرەکی‌یە ڕاستەکەی نەبێت لە قورئان و سوننەت و یەك دەنگی زانایانی ئوممەت، نەك لە خاوەنی پەرتوکە هاوچەرخی‌یەکان و ووتە شۆڕشی‌یەکان، وە ئەوەی کە خۆی ناتوانێت وەری بگرێت ئەوا دەریاکان کەشتی‌یان هەیە و کەشتی‌یەکانیش کەشتی‌یەوانیان هەیە، کە ئەمانەش زانا خوا ویستەکانن کە ناسراون بە زانیاری دامەزراو و جێگیر وهۆشمەند ولە خواترس وخۆ پارێز:

﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [النحل: 43].

واتە: (ئەگەر هەر شتێکتان نەزانی پرسیار بکەن لە زانایان) .

وە با لوت بەرز نەبێت بۆ داواکردنی زانیاری و ناسینی حەق، وە با شوێنی هەموو بانگەوازکەرێك نەکەوین کە ئارەزوو کوێری کردبێت و حەسوودی ماندووی کردبێت. وە ووتراوە:

وما الغي إلا أن تصاحب غاوياً وما الرشد إلا أن تصاحب من رشد

ولن يصحب الإنسان إلا نظيره وإن لـم يكــونا من قبيل ولا بلــد

واتە: گومڕابوون چی‌یە تەنها ئەوە نەبێت کە هاوڕێ‌یەتی گومڕایەك بکەیت، وە ڕاستیش ئەوەیە کە هاوەڵایەتی کەسێك بکەیت کە لە سەر ڕێی ڕاست بێت، وە مرۆڤ هاوەڵایەتی هیچ کەسێك ناکات جگە لە هاوشێوەی خۆی نەبێت، هەرچەندە لە یەك هۆز و دەوڵەتیش نەبن .

* بە یەکێك لە حزبی‌یەکان ووترا: ئەگەر ئێوە ئامانجتان چاکسازی‌یە وەکو خۆتان دەڵێن، ئیتر بۆچی دوعای هیدایەت و ڕێنمایی بۆ کاربەدەستان ناك ەن کە ئەمەیش بەرەو چاکە سەر دەکێشێ و باشترین خۆ نزیك کەرەوەیە لە خوای گەورە، وە زانراویشە لە لای زانایان کەوا پاڕانەوە بۆیان بە چاك کردن و

چاكسازی شوێن كەوتنی سوننەتە، وە نەكردنی شوێن كەوتنی ئارەزووە ، كەچی بیانووەكەیان ناشیرین تر بوو لە كردەوەكەیان، خۆزگە ئەم كەسانە هەستیان دەكرد كە مەبەست پێیان چیە، وە هەستیان بەم ئارامی وخێرە بكردایە كە لە نیعمەتەكەیدا دەژین تا سوپاس و حەمدی خوای گەورەیان بكردایە و حەق بناسن و شوێنی بكەون وە دوژمنانیان بناسن و ئاگاداریان بن و خۆیان لێ بپارێزن ...

وە من زۆر جار پرسیار لە خۆم دەكەم ئایا ئەم كەسانە چییان دەوێت؟!

ئایا لە ڕاستیدا مەبەستیان چاك كردنی خەڵكیە ؟! بەڵام هیچ ڕێگایەك نیە بۆ چاكسازی جگەر لەو ڕێگایانە نەبێت كە پێشینەكانی ئەم ئوممەتە گرتویانەتە بەر لە سەرەتاوە لە سەركردە و پێشەواكەی محمد ﷺ هەروەكو چۆن ئیمامی مالك (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت:

(لا يصلح آخر هذه الأمة إلا بما صلح به أولها)[50] .

واتە: كۆتایی ئەم ئوممەتە چاك ناكرێت تەنها بەوە نەبێت كە سەرەتاكەی پێ چاك بووە .

شیخ محمدی كوڕی صالح العثيمين (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە ووتاری هەینی دا لە پاش ڕووداوی تەقینەوەكە لە (خبر) دەفەرمێت: ((خراپە هەرگیز چاكە ناهێنێت، وە هۆكارە خراپەكان هەرگیز نابن بە ڕێگایەك بۆ چاكسازی ... ئیتر چۆن پیسی بە لە خۆی پیس تر پاك دەبێتەوە)) .

پاشان ئایا كاروبار لە وڵاتانی ئێمەدا گەیشتوەتە ڕادەیەك تا نمونەی ئەمانە بانگەشەی چاكسازی بۆ بكەن .... وە گومان لەوەدا نیە كە سەرپێچی و كەم وكوڕی لە هەمووان دا هەیە وە چ كۆمەڵگایەك هەیە كە پارێزراو بێت لە هەڵە تەنانەت سەدە باش و فەزڵ دارەكانیش، ڕووداوی وا رووی داوە تێیدا كە كوشتن و ڕەجم و هەموو سنورەكانی تیادا جێبەجێكراوە، ئەمەش لەبە كەم زانینی سەرپێچی وتاوانەوە ناڵێم، چونكە تاوانەكان هۆن بۆ نەمانی بەخشش و هاتنی

---

(50) (حجة النبي: ص71 و86 و104، ومناسك الحج والعمرة: ص46).

سزاو تۆڵە. داوای سەلامەتی و پارێزراوی لە خوای گەورە دەكەین بەڵام بۆ ڕوون كردنەوەی شێوەكە بۆ كەسێك كە گومڕا كراوە و دڵی هان دەدات بە بەرنامە و بۆچوونی ڕق و كینە دارانە، ووڵاتی ئێمە سوپاس بۆ خوا لەسەر ئاستی جیهان لە لوتكەدایە لە جێبەجێ كردنی شەرعی خوای گەورە، لەگەڵ بوونی كەم و كوڕی كە گومانی تێدا نىیە و ئەم شتە دوور و نزیك دەیزانن داوا دەكەین لە خوای گەورە كە سەرپەرشتیاری ئیش و كارمان یارمەتی بدات بۆ نەهێشتنی هەموو كەم و كوڕىیەك لە جێبەجێ كردنی شەرعی پەروەردگارمان، وە لە داناىیە بۆ ئەو كەسانەی كە چاكسازی وخێریان بۆ ئوممەت دەوێت كە شوێن ڕێگا چاكسازىیە سوود بەخشەكان بكەون و با ڕێگایان ڕوناك بكەنەوە بە ڕێنمایی زانا خوا ویستەكان ئەوانەی كە ناسراون بە ڕاستی بۆچون و چاو ڕۆشنایی .

وە خەڵكی لە پێشترن بۆ چاكسازی لە سەرەوە (كاربەدەستان) ، چاك كردنی نەفسەكان یەكەم جار وپاك كردنەوەی لە رق و كینەو حەسودی و ڕیاو خۆشەویستی دونیا، وهەستان بە جێبەجێكردنی پێویستی ئەم دینەو، ف ەرمان كردن بە چاكەو قەدەغە كردنی خراپە، پاك كردنەوەی ماڵەكان لە خراپە كاری، ماف پێ دانی خەڵك، وە چاكە كردن لەگەڵ دایك و باوك، وە خراپە نەكردن لەگەڵ خەڵكی بە غەیبەت نەكردنیان وە كافرو فاسق نەكردنیان، وە سوپاس كردنی چاكەكاران وە بیانو(عذر) هێنانەوە بۆ هەڵەكاران، چونكە ئەگەر كەسێك سوپاسی خەڵكی نەكات سوپاسی خوای گەورەی نەكردوە، وەباس كردنی چاكەی موسڵمانان و خۆ بێ ئاگا كردن لەخراپەكانیان، تا وەك ئەو كەسانەمان لێ نەیات كە دەربارەیان ووتراوە:

إن يعلموا الخير يخفوه وإن علموا شراً اذيع وإن لم يعلموا كذبوا

واتە: ئەگەر چاكەو خێر بزانن دەیشارنەوە ، وە ئەگەر خراپە بزانن بڵاو دەكرێتەوە، وەئەگەر نەزانن درۆ دەكەن .

*بەلاَم بە داخەوە ئەمە حالّى ئێمەيە مەگەر كەسێك پەروەردگار رەحمى پىَ كردبێت كە ئەمانەيش كەمن، چاكسازى نايات تەنها بە ڕێنمايىيە راستەكان نەبێت كە لە قورئان و سوننەتەوە وەرگيراوە، نەك لە ڕێگاى فێركراوە دەرەكى - يەكانەوە كە هێنراوەت ە ژورەوە لە رێگەى بلأوك ەرەوەكانى ئەم بەرنامەيە، بەم شێوازە كۆمەلّگاكان چاك دەبێت و لە پاش ئەمانەش حوكمەتەكان چاك دەبێت، چونكە حكومەت بەشێكە لە كۆمەلّگا، وەك و چۆن لە شوێنەواردا هاتووە:

(كما تكونون يولى عليكم) .

واتە: ئێوە خۆتان چۆن بن بەو شێوەيە دەسەلأتدارانتان بۆ دادەدنرێت، ئەگەر باش بن دەسەلاَت دارى باش فەرمانڕەواى ىتان دەكات، وە ئەگەر خراپ بن دەسەلاَت دارى خراپ فەرمانڕەوايى‌تان دەكات.

يەكێك لە پێشەوايان دەفەرمێت : هەرچەند ئەم شوێنەوارە لاوازى تێد ا هەيە، بەلاَم ئەم فەرمودەيەى خواى گەورە بە هێزى دەكات كە دەفەرمێت:

﴿وَكَذَلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ [الأنعام: 129].

واتە: (هەندىَ لە ستەم كاران زالّ دەكەين بەسەر هەندێكى تريان دا تا لەناويان ببەن و زەليليان بكەن بە هۆى تاوانەكانى خۆيانەوە، ئەعمەش دەفـەرمێت: (ئەگەر خەلّكى سەردەم خراپ بوون ئەوە خراپترينيان دەكرێت بەدەسەلاَت دار).

و(الجزاء من جنس العمل)

واتە: سزاش لە جۆرى كردەوەيە.

*بەكافر زانينى كۆمەلّگاكان و هاندان بۆ بلأوبونەوەى ئاشوب و بلأوكردنەوەى دوژمنكارى بەرنامەيەكە لەسەردەمێكى كۆنەوە هەولّ بۆ جىَبەجىَكردنى دەدرێت نەك شتێكى نوىَ بێت و لەم سەردەمەدا سەرى هەلّدابێت، وە ناشاردرێتەوە لە هەموو كەسێكى هۆشمەند كە هۆكارو پيلانەكانى دوژمن بزانێت كە ئەمە هەمووى بۆ لاوازكردنى موسلّمانانەو دروست كردنى جياوازىيە لە نێوانيان دا، وە ئەمە شتێكە چەند بتوانن هەولّى بۆ دەدەن وە زۆريش سەركەوتوو بوون لە جىَبەجىَ

كردنی و بەدەست هێنانی ئامانجەكانیان، ئایا نابیستن ئەم جیاوازیە گەیشتوەتە نێوان ڕۆڵەكانی خێزانیش، ئەمەیان پشتیوانی ئەم بەرنامە یە دەكات و ئەوی تریان ڕەتی دەكاتەوە، ئەمیان ئەم بانگەوازكارە هان دەدات و ئەوی تریان جیاوازە لە گەڵیدا، كەبەهۆی ئەمیشەوە پشت لەیەك كردن و رق لەیەك بوون لەیەك ماڵێكدا دروست دەبێت .

*ئەوەی جێگای سەرسوڕمانە ئەوەیە   كەئەم بۆچوونە لەڕێ دەرچووانە بانگەشەی بۆ دەكرێ بەئاشكرا لەناو ئەم وولاتەوە لەسەر دەستی رۆڵەكانی خۆی كەچاوەڕێی ئەوەیان لێ دەكرێت كە ببن بەیارمەتی   دەرو چاوساغ بۆ دەوڵەت و میللەتەكەیان، بەلاْم بەداخێكی سەختەوە بوون بەیارمەتی دەری دوژمنان لەسەر دین و وولاْتیان ئیتر ئایا بزانن یان نەزانن .

وە من گفتوگۆم كردووە لەگەڵ زۆر لەو گەنجانەی كە گەڕاونەتەوە ریێی راست پاش ئەوەی حەقیان بۆ ئاشكرا بووە لە زۆر ناوچەكان لەمیرنشیندا، وەئاشكرایان كردووە و جەختیان كردووە لەسەر ئەوەی كە چەند دەستێكی نهێنی هەیە ئیش دەكەن و هەوڵ دەدەن بۆ نەخشەو پیلان دانان بۆ ئەم وولاْتە بەچەند هۆكارێكی فێلاْوی وەكو: كەم كردن لەڕێزی زانانیان تاگەنجەكانی لێ دوور بخەنەوە، وەبەكەم زانینی كۆششەكانی دەوڵەت بۆ هەڵگەڕانەوە لێی، وەدەڵێن شەریعەت جێبەجێ ناكرێ و دادپەروەری لەنێوان خەڵكیدا ناكرێت وەهیچ كاتێك نابینن كەس فەزڵ وچاكەی هەبێت .

لەبەرامبەر ئەمەشدا وەسف كردنێكی گەورە بۆ   چەند كەس و حكومەت و رێكخراوێكی دەست نیشان كراو كە ئەمە خەلافەت دەگەڕێنێتەوەو شەریعەتی جێ بەجێ كردووە، وەئابووری باش كردو وە، هەموو ئەمانە بۆ هاندانی گەنجان لەسەر حكومەتەكەیان و بەكەم زانینی وولاْتەكەیان، وەمن گەشتێكم كرد بۆ ئەو دەوڵەتە دەست نیشان كراو و هەڵبژێردراوە بۆ خەلافەت وەكو دەڵێن كەچی بینیم شیرك و كوفرو سەرپێچی كردنی پەروەردگار جێ   بەجێ دەكرێ بەئاشكرا

لەشەقەمەکاندا نە لێپرسینەوەو نەچاودێر هەیە، نەك هەر ئەمە بەڵکو ڕۆژانە (نصرانية) بە (فەلە و گاور) کردن دەخوێندرێت لەدەزگاکانی ڕاگەیاندنەوە ، وە کۆمەلێ گومڕاکان ئاشوب دەنێنەوە لە وولاتدا، وە دەربارەی باری ئابووری قسە بکەو ناخۆش ذیيە، کەچەند سەد لەدراوەکەیان برسێتی برسیەك پڕ ناکاتەوە و تێرناکات، ئایا ئەمە بەڵگەی ج ێ بەجێ کردنی شەریعەت و چا ك کردنی باری ئابووریە؟ یاخود دینەکەیان فەوتاندوەو د ونیایان بەهۆیەو فەوتاوە؟ وەنمونە ی ئەمە یەکێك لەوانەیەکدا بەرامبەر خەڵکێکی زۆر دەربارەی (ج ەبهەیەکی) دیاری کراو وەسفی دەکردو دەیووت : ئەمە جەبهەیەکی سەلەفی سوننی پاکە ت ەنها شیعەیەکی تێدا ذیيە، بەڵام ئەم جەبهەیە تائێستا زیاتر (60000) شەست هەزار پیاوو ئافرەت و منداڵی کوشتوە، یەکێك لەو هۆشمەندانەی کەدەناڵێنی بەدەست ئەم جەبهەیەوە لەولاتەکەیاندا دەڵێت: (زۆر لەقوتابیانی زانیاری لەلای ئێمە وولاتیان بەرەو ئاژاوەو توندو تیژی برد بەبەڵگەی درۆ)، ئایا ئەم فێڵ کردن و خەڵەتاندنە بۆ بەرژەوەندی کێ؟ سەلەفی سوننی پاك ئاژاوە نانێتەوە وخەڵکی بەناحەق ناکوژێت، بەڵام ئەوانەی کە ح ەق لە بەتاڵ جیا دەکەنەوە زۆر کەمن لەم سەردەمەدا .

وەئەم شاعیرە چەند جوانی ووتوە:

فرصاص من أحببته ذهب كما ذهب الذي لم ترض عنه رصاص

واتە: گوللەی ئەو کەسەی کە خۆشت دەوێت زێڕە ، هەروەکو چۆن زێڕی ئەو کەسەی لێی ڕازی نیت گوللەیە .

لەبەهێزترین هۆکارەکان کە بەکاری دەهێنن بۆ بلاوبونەوەی ئەم بۆچوونە لەڕێ دەرچووانە بۆ گومڕا کردنی بەندەکان بریتیيە لەو پەرتوکە گومانیاوانە بەچەند ناونیشانێکی بریقەدار بۆ گومان بردنی خوێنەران بەچاکیان کەژەهری خێرا کوژێنەری تێدایە، کە باشتر وابوو چاوی پێدا بخشێنرایە بۆ هێشتنەوەی شتە چاکەکان ئەگەر تێیدا بێت وەدور خستنەوەی خراپەکان ، کە ئەمیش سوێند

بەخوا لە ئامۆژگاری کردنە بۆ ئوممەت و ئەمانەتێکە لەملی کاربەدەستان و لەبەرژەوەندی دین و د ونیایە، وەفێڵ و تەڵ ەکەبازیان گەیشتۆتە رادەیەك کە نامیلکەیەکیان بڵاو کردۆتەوە کە بەرگری لەیەکێك لە سەرکردەکانیان دەکات لەناو بەرگی پەرتوکی دامەزراوەیەکی خێریدا بۆ شاردنەوەی لە ئەهلی چاکە کەوا هەستیان کردووە بەترسناکی ئەم پەرتوکانەو خەڵکی لێ ئاگادار دەکەنەوە .

وەمن خۆم داوای لێ بوردنی خاوەنی ئەم دامەزراوەم خوێندەوە کە خۆی پاك دەکردوە لەو ئیشەی کە کردوویانە بەناوی دامەزراوەکەیەوە لەسەر خۆی لای دەبرد .

وەجێگەی داخە کە پەرتوکەکانیان گرنگی پێ دەدرێت و بەرگری لێ دەکرێت و بەئاسانی دەخرێتە بەر دەستی لاوان کەوا هێشتا لەقۆناغی دروست بوون ودەست کەوتنی زانستی شەرعین، وە نازانن مەبەستیان پێیان چی‌یە وجیاوازی ناکەن لە نێوان لاوازو قەڵەو و باش و خراپ دا، وە من لەوە دەترسم کە چاکەکاران ئاگاداری ئەمە نەبن و خراپی‌یەکەی جێگیر بێت و کاریگەری‌یەکەی بڵاوبێتەوە لەناو بۆچونی گەنجان و کچانمان دا، وە ئەوەی توشی جگە لە ئێمە بووە توشی ئێمەش بێت لە پارچە پارچەیی و فیتنە، خوا نەکات .

وە بە پیرەوە چوونی کەسانێکی هەڵخەڵەتاو بەم بۆچونە خراپانە بەرەو تەقینەوە تاوانباری‌یەکەی (ریاض وخبر) کە قوربانی‌ی‌ەکەی چەند موسڵمان و پەیمان پێدراو فەوتاندنی ماڵ و ترساندنی ئارامان بوو کاریگەری کردە سەرمان و بوو بە غەم و پەژارە بەسەرمانەوە، وەتا ڕاوەستین لەسەر حوکمە شەرعی‌یەکەی کەوا ئارەزوو سۆز لاینابات و نایگۆڕێت، هەروەکو ئێمە زانیمان وە جگە لەئێمەش بە زانامانیان راگەیاند (رەحمەتی خوایان لێ بێت) لەم تاوانە ناشیرینە کەوا نەدین و نە عەقڵ دانی پێدا نانێت، وە تێیدا چەندەها پێ خلیسکان و چەندەها پێنوس رشان و چەندەها بۆچوون بڵاوبوونەوە لە نێوان زیادڕەوی و کەمڕەوی دا، کەسێك حوکمی کوفر دەدات و کەسێکی تر بیانو دێنێتەوە، وە هیچ بیانویەك نی‌یە .

ما يبلغ الأعداء من جاهل ما يبلغ الجاهل من نفسه

واتە: ئەوەی نەزان خۆی بەخۆی دەكات دوژمنان ناتوانن پێی بكەن. ئەمیش وتارەكەی پایە بەرز شیخ محمد بن صالح العثيمين (رەحمەتی خوای لێ بێت) كە پاش روودانی تەقینەوە تاوانكاری‌یەكەی (خبر) داوێت ی كە تێیدا خاڵی لەسە ر پیتەكان داناوە بۆ كەسێك كە مەبەستی ناسین و جیاكردنەوەی ح ەق بێت لە بەتاڵ و ساغ لە نەخۆش، لە پاش پێشەكێكەی دەفەرمێت: (بەندەكانی خوا ئەو دینە ئیسلامەی كە خوای گەورە رازی بوو بۆتان ، وە كۆتا پێغەمبەرانی بۆ نارد ووە ﷺ بریتی‌یە لەدینی وەفاو دینی ئەمانەت و دینی دادوەری و دینی راستێتی، دینی چاككردن، دینی گەیاندنی بەزەیی، خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾ [الإسراء: 34].

واتە: پەیمان بپارێزن، چونكە پرسیارتان لێ دەكرێت بەرامبەر پەیمانەكانتان .

وە دەفەرمێت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ﴾ [المائدة: 1].

واتە: وەفاتان هەبێت بەرامبەر پەیمان بەستنتان لەگەڵ خوای گەورە و خەڵكی و پەیمانەكانتان بەرنەسەر .

وە دەفەرمێت: ﴿أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الأنفال: 27].

واتە: ئەی باوەڕداران ناپاكی م ەكەن لەگەڵ خ وای گەورە بە شكاندنی فەرمانەكانی، وەناپاكی لە پێغەمبەری خوا ﷺ مەكەن ئەگەر ئەمانەتێكی لاتان داناو ئێوەی كرد بە ئەمین، وناپاكی لە ئەمانەتی یەكتری مەكەن لە كاتێكدا ئێوە دەزانن فەرمانتان پێكراوە بە پاراستنی. وە دەفەرمێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائدة: 8] .

واتە: ئەی باوەڕداران هەستن بە جێبەجێكردنی دادوەری بۆ خوا وە بزانن كە خوای گەورە شایەتە بەسەرتانەوە وە با رق لێ بونتان بۆ كەسانێك واتان لێ

نەكات كە دادوەر نەبن لەگەڵیان دا، دادپەروەر بن ئەمە نزیك ترە لە لەخواترسان ، و لە خوا بترسن، چونكە بەڕاستی خوای گەورە زانایە بەكردەوەكانتان .

وە دەفەرمێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آَمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ [التوبة: 119].

واتە: ئەی باوەڕداران لە خوا بترسێن و لەگەڵ راستگۆیاندا بن.

وە دەفەرمێت:

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ [النساء: 36].

واتە: بەتاك و تەنها خوا بپەرستن و هیچ هاوبەشی‌یەكی بۆ بڕیار مەدەن وە چاكە لەگەڵ دایك و باوكتاندا بكەن.

وە دەفەرمێت: ﴿وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ﴾ [الرعد: 21].

واتە: یەكێك لە سیفاتی ئەو كەسانەی كە دەبن بە میراتگری زەوی وبە هەشتی نەبڕاوەیان بۆ هەیە بریتی‌یە لە گەیاندنی بەزەیی و سەردانی خزم و كەس وكاریان .

دینی ئیسلام هەروەكو چۆن فەرمان دەكات بە رەوشتی بەرزو جوان و ئەدەبی دادپەروەر لە هەمان كاتدا دژایەتی غەدرو خیانەت و ستەم و درۆو ئازاردان وپچڕانی بەزەیی(سەردان نەكردن) دەكات، پێغەمبەر ﷺ ئاگادارمان دەكاتەوە لە خوڕەوشتی خراپ و ناشیرین، وە دەفەرمێت:

(أربع من كن فيه كان منافقاً خالصاً، ومن كان فيه خصلة منهن كان فيه خصلة من النفاق حتى يدعها: إذا ائتمن خان، وإذا حدث كذب وإذا عاهد غدر، وإذا خاصم فجر)[47].

واتە: چوار رەوشت هەیە هەر كەسێك تێیدا بێت ئەوا دوو روویەكی تەواوە ، وە هەركەسێك رەوشتێ لەوانەی تێدا بێت ئەوا رەوشتێكی لە دوو رووی تێدایە هەتا وازی لێ دەهێنێت:- ئەگەر ئەمانەتی لەلا دابنێیت ئەوا ناپاكی لێ دەكات،

---

(47) (رواه البخاري ومسلم والحاكم، وانظر: صحيح سنن الترمذي: 2632، وصحيح سنن النسائي: 5020، وصحيح الجامع الصغير: 889 و890).

ئەگەر قسە بكات درۆ دەكات، وە ئەگەر پەیمانی بەست نایباتە سەر وغەدر دەكا، وە ئەگەر روو بەڕوو بوەوە خراپە دەكات.

وە دەفەرمێت:

(ألا أنبئكم بأكبر الكبائر؟ قلنا بلى يا رسول الله: قال: الإشراك بالله وعقوق الوالدين)(48).

واتە: ئایا ئاگادارتان نەكەمەوە لە گەورەترین تاوانە گەورەكان، وتمان بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئاگادارمان بكەرەوە، فەرمووی: هاوبەش بڕیاردان بۆ خوای گەورەو ئازاردانی دایك و باوك.

وە دەفەرمێت: (لا يدخل الجنة قاطع)(49).

واتە: ئەوەی پەیوەندی بەزەیی نەگەیەنێت (سەردان كردن) و بیپچڕێنێت ئەوا ناچێتە بەهەشتەوە (واتە چونە بەهەشتی دوا دەكەوێت)، كەواتە ئیسلام دینی پایە بەرزیە، دینی خوڕەوشتی جوانە، دژایەتی بەد رەوشتی دەكات .

بەندەكانی خوا وەفا بوون لە پەیمان دا لە رەوشتە بەرزەكانی ئیسلامە كە خوای گەورە فەرمانی پێ كردو وە و هانی داوەو پێیدا هەڵی داوە، وە غەدرو ناپاكی لە رەوشتە خراپە زەم كراوەكانە، كەوا هەموو شەریعەتەكان حەرامیان كردوە، وە سروشتەكانیش لێی رادەكەن، وە گەورەترین غ ەدرو ستەم كوشتنی كەسێكە كە خوای گەورە حەرامی كردووە بكوژرێت و خوێنی بڕێژرێت ، تەنها خوێنی موسڵمان نیە بەڵكو ئەو كەسانەی كە خوای گەورە حەرامی كرد ووە خوێنیان بڕێژرێت بریتیە لە خوینی موسڵمان، خوێنی كافری ذمی (ئەوانەی كە جزیە وسەرانە دەدەن ولە ووڵاتی ئیسلام دا دەژین) ، وە خوێنی كافری پەیمان

---

(48) (رواه الترمذي، وصححه الألباني في: صحيح سنن الترمذي: 1901 و2301 و3019، وصحيح الترغيب والترهيب: 2508).

(49) (رواه البخاري ومسلم وأبو داود والترمذي والحاكم، وانظر: صحيح سنن الترمذي: 1909، وصحيح سنن أبي داود: 1696، وصحيح الجامع الصغير: 7671).

پێدراو ، وە خوێنی كافری ئەمین كراو، ئەمانە هەموویان خوێنیان پارێزراوە و رێزلێنراوە وحەرامە بڕێژرێت هەروەكو چۆن باسیان دەكەین إن شاء الله:

یەكەمیان : خوێنی موسڵمان رێزو پاراستنی ئاشكرایە بۆ هەموو مرۆڤێك وە ئەمە زانراوە لە دیندا بەگرنگی ، هەر كەسێك ئیسلام بوونی خۆیمان بۆ ئاشكرا بكات ئەوا خوێنی حەرامە بڕێژرێت هەرچەندە چەنێ تاوان بكات كە قورئان وسوننەت دەلالەتی نەكرد بێت لەسەر ئەوەی كەخوێنی پێ حەڵاڵ دەبێت .

بەڵام ذمی وپەیمان پێدراو ئەوا جێگیر بووە لە پێغەمبەرەوە ﷺ كە فەرموویەتی:

(من قتل معاهداً لم يرح رائحة الجنة، وإن ريحها توجد من مسيرة أربعين عاما)(54) .

واتە: هەر كەسێك كافرێكی پەیمان پێدراو بكوژێت ئەوا بۆنی بەهەشت ناكات ، هەرچەندە بۆنی بەهەشت لەدوری چل ساڵە رێگەوە دێت .

هەروەها ئیمامی بوخاری لە عبدالله كوڕی عومەرەوە (خوای گەورە لێیان ڕازی بێت) بۆمان دەگێڕێتەوە كە فەرموویەتی: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی:

(لا يزال المؤمن في فسحة من دينه ما لم يصب دماً حراماً)(51) .

واتە: بە ردەوام باوەڕدار لە دینەكەیدا لە فراوانی دایە هەتا خوێنی حەرام نەڕێژێت.

وە زانیتان كەخوینە حەرمەكان چوار بەشن، پێغەمبەر ﷺ بەم شێوەیە فەرموویەتی:

(لا يزال المؤمن في فسحة من دينه ما لم يصب دماً حراماً)(52) .

عبدالله كوڕی عومەر (خوای گەورە لێیان ڕازی بێت) فەرموویەتی:

---

(54) (رواه البخاري في صحيحه والنسائي وابن ماجة، وانظر: صحيح الجامع الصغير: 6457، وصحيح سنن ابن ماجة: 2686، وصحيح الترغيب والترهيب: 2452، ومشكاة المصابيح: 3452).

(51) (صححه الألباني في: غاية المرام: 440).

(52) (نفس المصدر).

(إن من ورطات الأمور التي لا مخرج لمن أوقع نفسه فيها سفك الدم الحرام بغير حله)[57].

واتە: یەكێك لە قوڕاوەكانی ئیش وكار كە هەر كەسێك خۆی بكاتە ناوی ڕێگای دەرباز بوونی نیيە بریتیيە لەوەی كە خوێنێكی حەرام بڕێژێت بەبێ حەڵاڵی .

وەعبداللە ی كوڕی عومەر (خوای گەورە ل ێیان ڕازی بێت) ڕاستی فەرمووە، وەخوێنی پەیمان پێدراو ڕژاندنی حەرامە وە لەتاوانە گەورەكانە ، چونكە پێغەمبەر ﷺ پێمانی ڕاگەیاندووە كە هەر كەسێك بیڕژێنێت بۆنی بەهەشت ناكات، وەهەموو تاوانێك كە خوای گەورە لە قورئانەكەیدا یان پێغەمبەر ﷺ لە سوننەتەكەیدا هەڕەشەی لێ بكات ئەوە لەتاوانە گەورەكانە .

وەخوێنی ئەمین كراو، خوای گەورە لە قورئاندا دەربارەیان دەفەرمێت:

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ﴾ [التوبة: 6].

واتە: ئەگەر یەكێك لەهاوبەش بڕیاردەران داوای پەناو پاراستنی لێت كرد ئەوە پەنای بدەو بیپارێزە هەتا گوێی لەقسەی خوای گەورە دەبێت ، پاشان بیهێنەرەوە شوێنی ئەمینی خۆی لەشاری خۆی.

وە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:

(ذمة المسلمين واحدة يسعى بها أدناهم، فمن أخفر مسلماً فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين، لا يقبل منه صرف ولا عدل)[58].

واتە: پەیمانی موسڵمانان یەكە تا دەگاتە نزمترینیان (ئەگەر موسڵمانێك پەنا ی كافرێكی دا ئەوە بە پەیمانی هەموو موسڵمانان دەژمێردرێت) ، وەهەر كەسێك

(57) (أخرجه البخاري والحاكم، وانظر: صحيح الترغيب والترهيب: 2437).

(58) (البخاري ومسلم والترمذي والنسائي وأبو داود، وانظر: صحيح سنن أبي داود: 2034، وصحيح الجامع الصغير: 6683، وصحيح الترغيب والترهيب: 1986 و3003، ومشكاة المصابيح: 2728).

پەیمان هەڵوەشێنێتەوە وە ستەم بکات ئەوە نەفرەتی خواو فریشتەکان وهەموو خەڵکی لەسەرە، وەنەخێرو نەشایەتی لێ وەرناگیرێت .

مانای فەرموودەکە ئەوەیە کە مرۆڤی موسڵمانان ئەگەر کەسێکی ئەمین کردوو کردیە ژێر پەیمانی خۆیەوە ئەوە پەیمانی ئەو پەیمانی هەموو موسڵمانانە هەر کەسێك هەڵی بوەشێنێتەوەو ستەم بکات لەوەی کە پەیمان و ئەمانەتی لەموسڵمانەکە وەرگرتووە ئەوە نەفرەتی خواو فریشتەکان و هەموو خەڵکی لەسەرە .

وەئێمەیش نەفرەت دەکەین لەوەی کەخواو پێغەمبەرەکەی ﷺ ومەلائیکەت نەفرەتیان لێ کردووە نە خێر و نەچاکەو نەشایەتی لێ وەرناگیرێ .

و لەصەحیحی موسلیم دا (أم هانِيء) کچی ئەبو تالیب (خوای گەورە لێی ڕازی بێت) هات بۆ لای پێغەمبەر ﷺ لە ڕۆژی ئازاد کردنی شاری مەککە، سەلامی لە پێغەمبەر ﷺ کردوو پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (من هذه) ئەمە کێیە؟ فەرمووی من (أم هانِيء)م کچی ئەبو تالیب، پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو : (مرحباً بأم هانِيء) سەڵاو بێت لە ام هانیء : ئەمیش فەرمووی : ئەی پێغەمبەری خودا عەلی کوڕی دایکم، مەبەستی عەلی کوڕی ئەبوتالیبە رضي الله عنه ووتویەتی کەوا پیاوێکی کوشتوە کەوا من پەنام دابوو، پێغەمبەر ﷺ فەرموی:

(قد أجرنا من أجرت يا أم هانئ)(55).

واتە: ئێمە پەنامان داوە بەکەسێك کەتۆ پەنات دابێت ئەی ام هانِيء.

پێغەمبەر ﷺ ڕێگەی دا بە پەنا دانی ئافرەتێك وە پەنا دانەکەی دانا بەپاراستنی خوێنی هاوبەش بڕیاردەرەکە .

لەسەر ئەم شتە هەر کەسێك لەلای ئێمە لە کافران پەنا درابێت و لە ئەماندا بێت ئەوە حەرامە، خوێنی حەرامە.

---

(55) (رواه البخاري ومسلم، وانظر: صحيح الجامع الصغير: 4366، ومشكاة المصابيح: 3977).

بەمە هەڵەی ئەو تەقینەوەیە دەزانین كە لە (الخبر) ر ووی دا لەشوێنێكدا كە پڕبوو لەكەسانی خوێن و ماڵ پارێزراو ، شەوی چوارشەممە لەم مانگەدا مانگی سەفەر ساڵی 1417 كە لەئەنجامیدا زیاتر لە هەژدە كەس كوژران وهەشتاو شەش بریندار بوون و كە موسڵمان ومنداڵ و ئافرەت و پیرو گەنجی تێدا بوو، وەبەهۆیەوە ماڵ و جێگاو سامانێكی زۆر لەناوچوو، وەگومان لەوەدا نىيە كە ئەم رووداوە نە شەرع و نەعەقڵ و نەفىترەت دانی پێدا نانێت .

لەرووی شەرعەوە چەند دەقێكی قورئانی و چەند فەرم وودەیەكتان بیست كە بەڵگە بوون لسەر پێویست بوونی رێز لێنانی موسڵمانان لە خوێن و ماڵیاندا، هەروەها ئەو كافرانەی كە ئەهلی (ذمة)ن یاخود پەیمان و پەنایان پێدراوە پاراستنی خوێنی ئەمانیش لەئیشە چاكەكانی ئیسلامە ، وەپاراستنی خوێنیان بەهۆی پەیمانەوە خۆشویستن وپشتیوانی و سەرخستنیان ناخوازێت بەڵام و ەفا بوونە بەرامبەر بە پەیم ان و لە پەیمانیش دەپرس رێتەوە، لەرووی عەقڵیشەوە: مرۆڤی ژیر هیچ هەڵس وكەوتێك ناكات لەشتێكی حەرامدا ، چونكە خراپی ئەنجامەكەی دەزانێت، وەمرۆڤی ژیر هەڵس و كەوت ناكات لەشتێكی حەلاڵ و ریگە پێدراودا هەتا ئەنجامەكەی بۆ روون نەبێتەوە وەنەزانێت چی بەسەردا جێ - بەجێ دەبێت، وەكە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت:

(من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت)[56] .

واتە: ئەوەی باوەڕی هەیە بەخواو بەرۆژی دوایی یا ن با چاكە بڵێت یاخود بێ دەنگ بێت ، پێغەمبەر ﷺ ئەوەی لە داواكاری ىەكانی باوەڕو تەواویەتی ىەكەی داناوە كە مرۆڤ ـ هیچ شتێك نەڵێت جگە لەچاكەو خێر یاخود بێ دەنگ بێت ، هەروەها دەوترێت: لەداواكاریىەكانی باوەڕو تەواوكارییەكەی ئەوەیە كە مرۆڤ ـ هیچ كردەوەیەك نەكات تەنها چاكە نەبێت یاخود خۆی بگرێت و هیچ نەكات .

---

(56) (رواه البخاري ومسلم وأبو داود والترمذي، وانظر: صحيح سن أبي داود: 5154، وصحيح سنن الترمذي: 2500، وصحيح الترغيب والترهيب: 166 و 2518 و2586، ومشكاة المصابيح: 4243).

وەسەرپێچی ئەم کردەوە ناش یرینە بۆ فیترەتی مرۆڤـ، هەموو فیترەتێکی ساغ دژایەتی کردنە سەر جگە لەخۆی پێ ناخۆشەو بە خراپەی دەزانێت، ئایا تاوانی ئەو موسڵمانانە چیە کە لەم رووداوەدا توش بوون، تاوانی خەڵکی ئارام و هێمن چیە کە لەماڵی خۆیان و لەسەر جێگاکانیان توشی ئەم رووداوە ئازاراویە بوون؟!.

تاوانی خەڵکی پەیمان پێدراو و پەنا پێدراو چیە ؟!.

بەڕاستی رووداوێکی خراپ بوو هیچ بیانو و بەڵگەیەکی نیە:

بەڵام خرا پەکاریو ئاشوبەکانی ئەمانەن:-

یەکەم: لەئاشوب و خراپەکار یەکانی ئەوەیە کەسەرپێچی خواو پێغەمبەرەکەیەتی ﷺ وە پێشێل کردنی قەدەغەکراوەکانی خوای گەورەیە وە رووبەڕوو بوونەوەو توش بو ونی نەفرەتی خواو فریشتەکان و هەموو خەڵکیە، وەدەبێتە هۆی ئەوەی کە بکەرەکەی نە خێرو نەچاکەو نەشایەتی لێ وەرنەگیرێت .

دووەم: یەکێکی تر لە خراپەکاریەکانی بریتیە لە شێواندنی ناوبانگی ئیسلام، چونکە دوژمنانی ئیسلام وێنەی ئەو ر ووداوە دەقۆزنەوە بۆ شێواندنی ناوبانگی ئیسلام و خەڵك لێ دوور خستنەوەی لەگەڵ ئەوەی ئیسلام پاکەو دورە لەم شتە، رەوشتەکانی ئیسلام بریتیە لە راستۆگۆیی و چاکە کردن ووەفا بوون بەرامبەر بە پەیمان، وە ئاینی ئیسلام ئاگاداری خەڵکی دەکاتەوە لەم رووداوەو هاوشێوەی ئەم رووداوە سەختترین ئاگادارکردنەوە.

سێیەم: یەکێکی تر لە خراپەکاریەکانی: لەدەرەوەو ناوەوە پەنجە درێژ دەکرێت کە ئەمە ئیشی ئەو کەسانەیە کە پەیوەستن بە ئیسلامەوەو پیشەی ئەوانە، لەگەڵ ئەوەی ئێمە دڵنیاین لەوەی کە ئەوانەی پەیوەستن بە شەریعەتی خوای گەورەوە بە راستی بەرەو رووی وێنەی ئەم کارانە ناچن و هیچ کاتێکیش پێی رازی نابن، بەڵکو بەرائەتی خۆیان دەردەبڕن وبەرهەڵستی دەکەن گەورەترین بەرهەڵستی، چونکە ئەوەی بەڕاستی پەیوەست بێت بە دینی خوای گەورەوە

هەڵدەستێت بە جێبەجێكردنی دینی خو ای گەورە بەو شێوەیەی كە خوا دەیەوێت نەك بەو شێوەیەی كە ئارەزووی پێی خۆشە و حەزەكەی پێی دەڕەخسێت كە بنیات نراوە لەسەر سۆزی پەلەو نەفامی و بەرنامەی لەڕێ دەرچو وی خوارو خێچ، وە مەبەستم ئەو پەیوەستیەیە یە كە یەك دەگرێتەوە لەگەڵ شەریعەت دا كە زۆرە لە ڕاو گەنجانمان دا سوپاس بۆ خوا.

چوارەم: یەكێكی تر لە خراپەكارییەكانی ئەوەیە كە زۆر لە خەڵكی نەشارەزا لەڕاستێتی پەیوەست بوون بە دینی خواوە بەم شێوازە تەماشای زۆر لەو كەسانە دەكەن كە پەیوەستن بە ئیسلام و پاك و دورن لەم كردەوانەوە، هەروەكو چۆن لە هەندێ خەڵكی نەزانمان بیست كە منداڵەكانیان ئاگادار دەكردەوە لەوەی كە پەیوەست نەبن بە دینەوە بە تایبەتی لەپاش ئەوەی كە شێوەی ئەو كەسانەیان بینی كە حوكم درا بەسەریان دا لە رووداوی تەقینەوەكەی (ریاض).

وە من ئەی برایان بەم بۆنەیەوە زۆر سەرسامم لە كەسانێك كەوا زمانیان بەرداوە ودەم درێژی دەكەن سەبارەت بە و ح وكم دانەی كە درا بەسەر ئەو كەسانەدا كە تەقینەوەكەیان ئەنجام دا، لەگەڵ ئەوەی كە ئەم بڕیارە بە بەهێزترین ڕێگاكانی حوكم دەرچ ووە، وە دەرچوە لەلایەن چەند قازییەكی دادوە ر كەوا ئەمینن لەسەر خوێن و ماڵ و داوێنی خەڵكی وە بڕیارەكە پشتگیری كراو رەزامەندی بۆ دەربڕا لە لایەن (هیئة التمیین) ەوە پاشان بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی باڵای بڕیاردان پاشان جێبەجێكرا لەلایەن ئەنجومەنی باڵای ئەو وولاتەوە .

ئایا لەپاش هەموو ئەمانەش ئەبێت ئەو موسڵمانەی كە باوەڕی بەخوای گەورەو ووتەكانی هەیە زمانی بەربدات لەم بڕیارەو بڵێت نزیكترە لە تاوانەوە وەك لە سەلامەتی، وە ئەگەر مرۆڤ ــ قسە لەسەر ئەو بڕیارە بكات كە دەرچ ووە بەبەهێزترین حوكم و ڕێگاكانی ئەوا گونجاوە بۆی كە لەمە خوارتر چی دەڵێت بڵێت، وە ئەوەی كە زانراوە لە لای خەڵكی تایبەت و گشتی، وولاتی ئێمە سوپاس بۆ خوا بە هێزترین وولاتی جیهانە ئیستا لە حوكم كردن بە قورئان، دورو نزیك

شایەتی بەم شتە دەدەن، وە من وا گومان دەبەم ئەگەر ئەم تەقینەوەیە زیان ی بۆ سەر کەسێکی خۆی هەبوایە ئەوا ئەوەی ئێستا دەیلێت نایووت،

ئەگەر گریمان و واز لەمە بهێنین کە ئەمانە دەیلێن خۆ حاکم کەوا ئەم بڕیارەی داوە لێخۆش بووەو پاداشت وەرگراوە لە لایەن خواوە، بەیەك پاداشت ئەگەر بڕیار بدات و هەڵە بکات، وە بڕیاری دەرچوویش پەندو ئامۆژگاری‌یە بۆ کەسێك کە هەوڵی ئاشوب و تێکدان بدات لەم وولاتەدا، وە بڕیار لەسەر دراوانیش ئەوەندەی خوای گەورە قەدەری لەسەربێت ژیانیان بەسەر بردووە وە پاداشت دەدرێنەوە لەسەر ئەو لەناوچوونەی کەڕووی تێیان کردوە.

بەلاّم گومانی تێدا نی‌یە ئێمە لە وولاتەکەماندا باوەڕمان هەیەو دڵنیاین لەو بڕیارانەی کەوا حاکمە قازی‌یەکانمان دەری دەکەن و جێبەجێکەرانی جێبەجێ‌ی دەکەن، داواکارین لە خوای گەورە راست و دامەزراویان بکات لە ووتەو کردارەکانیان.

پێنجەم: یەکێکی تر لە خراپەکاری‌یەکانی ئەم کردەوە ناشیرینە مەبەستم تەقینەوەکەی (الخبر)ە ئاژاوەو هەرا دروست دەکات لەم وولاتەدا کەوا دەبێت بە هێزترین وولاتی جیهان بێت لە هێمنی و ئارامی دا، چونکە ماڵی خوای گەورەی گرتۆتە خۆی کە خوای گەورە کردویەتی یە شوێنی کۆبوونەوەو هێمنی خەڵکی ، چونکە کەعبەی حەرامی تێدایە کە خوای گەورە کرد وویەتی بە هۆی هەڵسوڕانی بەرژەوەندی دین و دونیایان وەکو دەفەرمێت:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا﴾ [البقرة: 125].

واتە: کەعبەمان کردو وە بە شوێنی گەڕانەوەی حاجی‌یەکان لەپاش بڵاوبونەویان لی‌ی، وە کردوومانە بە شوێنی هێمنی و ئارامی نابێت کەس لەوێدا بترسێت.

و دەفەرمێت: ﴿جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ﴾ [المائدة: 97].

واتە: خوای گەورە کەعبەی ماڵی حەرامی کرد ووە بە هەڵسوڕانی دین و دونیایان کە ترساو تیایدا ئارام دەبێت، لاواز تیایدا سەردەکەوێت، بازرگان تیایدا قازانج دەکات، خواپەرست تیایدا خواپەرستی دەکات.

شەشەم: یەکێکی تر لە خراپەکاری‌یەکانی ئەم کردەوە ناشیرینە بوو بەهۆی لەناوچ وونی خەڵکی وماڵیان وزەرەرو زیان ل‌ێیان هەروەکو چۆن خەڵکی لەدەزگاکانی راگەیاندنەوە بینیان، وە دڵەکان هەڵدەقولآن، وە ج ەرگەکان پارچە پارچە دەبوون ، فرمێسکەکان دەهاتنە خوارەوە لە کاتێکدا کە مرۆڤ ـ دەیبنی منداڵەکان لەسەر مێزی پزیشکی بوون هە یان بو و چاوی بەرکەوتبوو ، هەبوو گوێی یاخود دەستی یاخود پ‌ێی یاخود هەر بەشێکی تری لەشی، تەماشایان دەکرد بزانن ک‌ێ سەردانیان دەکات، نەیان دەتوانی ئەوەی کە رووی داوە لەسەر خۆیانی لادەن، یاخود ئەوەی چاوەڕوان کراوە بیگەڕێننەوە، ئایا کەس دان بەم شتەدا دەنێت، یاخود پ‌ێی رازی دەبێت؟

ئایا ویژدان هەیە بۆ ئەم کارەساتە نەجوڵێت؟

وە نازانم بەم ئیشەیان مەبەستیان چی‌یە؟ ئایا مەبەستیان چاکسازی‌یە؟!

چاکسازی بەم شێوانە نابێت، خراپە چاکە ناهێنێت، وە هیچ کاتێك هۆکاری خراپ نابن بە رێگایەك بۆ چاکسازی، ئیتر چۆن پیسی پاك دەکرێتەوە بە لە خۆی پیس تر؟! ئێمەو جگە لە ئێمەش لەوانەی خاوەن شارەزایی وحەق بێژن دەزانن کە وولآتی ئێمە سوپاس بۆ خوا ئەمڕۆ باشترین وولآتی موسڵمانانە لە حوکم کردن بە قورئان ودوورکەوتنە لە ئیشە خراپەکان ورەوشت بە هیلاك چ ووەکان، سوپاس بۆ خوا لە وولآتی ئێمەدا گۆڕ نی‌یە بە دەوری دا بسوڕدرێتەوە و بپەرسترێت وە عارەقی تیادا بە ئاشکرا بخورێتەوە و بفرۆشرێت، کەنیسەی ئاشکرای تێدا نی‌یە کە جگە لە خوای گەورەی تێدا بپەرسترێت، وە ئەو شتانەی کە لەزۆربەی وولآتانی ئیسلامی دا هەیە ئەمڕۆ لێرە نی‌یە، ئیتر ئایا گونجاوەو شایانە بە ئامۆژگاری ك اریك بۆ خواو پێغەمبەری خوا ﷺ وە باوەڕداران کە

فیتنەو ئاشوب بگوازێت ەوە بۆ وولآتانی ئێمە، با ئەو کەسانە لەخوا بترسن و قسەی راست بڵێن و کردەوەی سوپاس کراو بکەن .

پەروەردگار ئێمە لەم شوێنەمانەوە کە چاوەڕێی فەرزێك لە فەرزەکانتین داوات لێ دەکەین کە ئاشوب و ئاشوبکاران نەهێڵیت، خوایە ئاشوب وئاشوب گێڕان نەهێڵیت، خوایە پیلان و فێڵی خۆیان بکە بە گەروی خۆیان دا، وە نەخشە دانانیان بڕوخێنیت بەسەریان دا ئەی پەروەردگاری جیهانان، خوایە ئێمە داوات لیّ دەکەین وولآتمان بپارێزیت لە خراپەی فیتنەی ئاشکراو نهێنی، خو ایە لە خراپەکاری نەفسمان و خراپەی بەندەکانت بمانپارێزیت، وە هێمنی و ئارامی وولآتمان بەردەوام کەیت و زیاتر چاك و چاکسازی بکە هەرتۆ ت وانات بەسەر هەموو شتێکدا هەیە، (أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولكافة المسلمين من كل ذنب فلستغفروه إنه هو الغفور الرحيم) تەواو بوو

خوایە بمانگێڕیت لەو کەسانەی کەوا گوێ لە ووتە دەگرن و شوێنی باشترین ی دەکەون.

وصلى الله على نبينا محمد و على آله وصحبه أجمعين.

پێویستیی ئامۆژگاری و سودەکانی

ئەمە ووتەی زانای پایەبەرز شیخ عبدالرحمن سعدیـیە (رەحمەتی خوای لێ بێت) زانای نەجد لەسەردەمی خۆیدا، لەپەرتووکەکەی (الرياض الناضرة والحدائق النيرة الزاهرة) دەیهێنمەوە لێرەدا بەبێ هیچ دەستکاری کردنێك لەمنەوە لەبەر گرنگی بابەتەکە، بەتایبەتی لەم سەردەمەدا کەوا تانەو تەشەردەر تێیدا زۆربووەو ئامۆژگاری ك ار تێیدا کەم بووە، خۆبەزانا زۆر ب ووە و قسەکەر بەحەق کەم بووە، گازندە بێت بۆ لای خوای گەورە .

ئێستا لەگەڵ ووتەکەی شێخ (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمێت: ثبت في الصحيح عن النبي ﷺ أنه قال: (الدين النصيحة)-ثلاثا- قالوا لمن يا رسول الله؟ قال: (لله ولكتابه و لرسوله و أئمة المسلمين وعامتهم)(57).

واتە:- دین ئامۆژگاریە -سێ جار فەرمووی - وتیان بۆ کێ ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ؟ فەرمووی: (بۆ خواو قورئانەکەی و پێغەمبەرەکەی ﷺ وپێشەوایانی موسڵمانان و هەموو موسڵمانان). پێغەمبەر ﷺ هەواڵێکمان پێ ڕا دەگەیەنێت کە هاندانی تێدایە بۆ ئامۆژگاری کردن وحەز کردن لێی، وە دین هەموو کورت کراوەتەوە لە ئامۆژگاری کردن، واتە : هەر کەسێك هەستێت بە ئامۆژگاری کردن ئەوا هەستاوە بە جێ بەجێ کردنی دین، وە ڕاڤە کردنێك ڕاڤەی کردووە کە هەموو تەم و مژێك لا دەبات وە هەموو حاڵەتەکان دەگرێتەوە وەبابەتی ئامۆژگاری کردن پێنج شتە، جێبەجێ کردنی بەتەواوی بەندە تەواو دادەمەزرێت.

*ئامۆژگاری کردن بۆ خوا بریتیـیە لە هەستان بە جێبەجێ کردنی مافەکانی و پەرستنی تەواوی و پەرستنەکەشی هەموو ئەوانە دەگرێتەوە کە پێویستە

(57) (رواه النسائي والترمذي، وصححه الألباني في صحيح سنن النسائي: 4200، وصحيح سنن الترمذي: 1926، وإرواء الغليل: 26).

باوەڕمان پێی هەبێت لە بنچینەکانی باوەڕ بەگشتی، وە کردەوەکانی دڵ و لاشە، وە ووتەی زمان لە فەرزو سون نەت وجێبەجێ کردنی ئەوەی کە لەتوانادایە ، وە هەبوونی نیەت بە کردنی ئەوەی کە لەتوانادا نیە، خوای گەورە دەربارەی ئەوانەی کە عوزریان هەیە دەفەرمێت :

﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ﴾ [النور: 61].

واتە: کوێر و شەل و نەخۆش تاوان و گوناهیان لەسەر نیە ئەگەر دواکەوتن لە غەزا کردندا ئەمیش ﴿إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ [التوبة: 91] .

واتە: ئەگەر ئامۆژگاریان کرد بۆ خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ ئەویش بە نیەتی ڕاست و هەستان بەجێبەجێ کردنی ئەوەی کە لە توانادایە .

وە لەگەورەترین ئامۆژگاری بۆ خوا بریتیە لە: بەرگری کردن لەدینەکەی و وەڵام دانەوە و هەڵ وەشاندنەوەی شوبهەی ئەو کەسانەی کە لەسەر بەتاڵ و ڕێگەی هەڵەن، وەڕوونکردنەوی چاکەکاری ەکانی دین ئاشکراو نهێنی، چونکە ڕوونکردنەوەی چاکەکاریەکانی دین بەتایبەتی لەم کاتەدا کەوا زیاتر مادده زاڵ بووە بەسەر خەڵکی دا وە بەجوانی و رازاوەیەکەی زۆربەی خەڵکی هەڵخەڵەتاوە، وە بەعەقڵە خراپە بەتاڵەکەیان وا گوم انیان بردووە کەئەمە مەبەستە وە ئەوپەڕی چاکەو تەواویە وە لووت بەرزبوونە بەرامبەر ئایەتەکانی خوای گەورەو ڕوونکردنەوەکانی دینەکەی وە بەدڵی زۆربەیاندا نەهاتووە کە چاکەکاریەکانی دینی ئیسلام بەرز بۆتەوە بەهۆی تەواوی وجوانی و ڕێک یەکەی بەسەر هەموو شتێکدا، وە چاکەکاری جگە لەدینی ئیسلام —ئەگەر وا دابنێن کە چاکەکاریان تێدا هەیە— ئەوا نامێنێت و لەناو دەچێت ئەگەر بپێورێت بەنور و ڕوناکی دینی ئیسلام و گەورەیەکەی و جوانیەکەی ، وە تەنها ڕێگەیە بۆ چاکردنی مرۆڤ ـ و خۆشبەختی و بەختەوەریان، وەزۆر زەحمەتەو مەحاڵە بەختەوەری بەدەست بێت بە جگە لەدینی ئیسلام .

بەڵام بەختەوەری دین ئاشكرایە بۆ هەموو كەسێكی حەق بێژ، بەڵام بەختەوەری دونیا هەموو شتە ماددیە ڕووتەكان ئەگەر خاڵی بن لە گیانی دین ئەوا بەدبەختی و خراپەو نەهامەتیە بەسەر خاوەنەكەیەوە، وەئەوەی بینراوە گەورەترین شاهیدە لەسەر ئەم شتە .

وە شتە ماددیەكان بەرزبوونەتەوە لەم سەردەمەدا بەرزبوونەوەیەكی یەكجار زۆر كە ڕەوان بێژ دەستە وەستان دەبێت لە دەربڕینی دا، لەگەڵ ئەمەشدا ئایا ئەو كەسانە ژیاون لەگەڵ خۆیاندا و لەگەڵ جگە لەخۆیاندا وە لەگەڵ باقی ئوممەتەكانی تر ژیانێكی بەختەوەری و كامەرانی و دڵ خۆشی؟ یاخود بە پێچەوانەوە؟! .

لەبەلایەك دەرناچن تووشی بەلایەكی تر دەبن: لە غەم و پەژارەو سزایەك دەرناچن دەكەونە ناو سزایەكی گەورەترەوە، وە سوێند بەخوای گەورە هیچ شتێك رزگاریان ناكات جگە لە دینی ڕاستی ئیسلام، خۆیان و جگە لە خۆیشیان ئەنجامە ترسناكەكانی دەزانن لە دواڕۆژدا.

*بەڵام ئامۆژگاری كردن بۆ قورئانی خوای گەورە بە ڕووتیكردنی دەبێت بەگشتی بەخوێندنەوە و بیر كردنەوە و تێگەیشتن لەماناكەی و فێركردنی خەڵكی و خۆ ڕازاندنەوە بە ڕەوشتەكانی و بە ئادابەكانی و ئیش كردن بە حوكمەكانی و دوور كەوتنەوە لە قەدەغەكراوەكانی و بانگەواز كردن بۆ ئەم شتانە.

*وە ئامۆژگاری كردن بۆ پێغەمبەر ﷺ بریتییە لە باوەڕهێنانی تەواو پێی و بەگەورە زانینی و ڕێزگرتنی و پێشخستنی خۆشەویستی ئەو و شوێن كەوتنی ئەو بەسەر هەموو خەڵكێك دا ، وە جێبەجێ كردنی ئەم شتە وبەڕاست دانانی بەشوێن كەوتنی بەنهێنی و ئاشكراو بە بیر و باوەڕو ڕەوشت و كردەوەدا. خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ [آل عمران: 31].

واتە: ئەی محمدﷺ پێیان بڵێ ئەگەر ئێوە ڕاست دەكەن خوای گەورەتان خۆش دەوێت ئەوا شوێنی من بكەون خوای گەورە خۆشتانی دەوێت.

وە سور بوون لەسەر فێربو ونی سوننەتەكەی و فێركردنی خەڵكی و دەركردنی ماناكانی و سو دە جوانەكانی كە ئەمیش هاوشێوەی قورئانە. خوای گەورە دەفەرمێت :

﴿ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ [النساء: 113].

واتە: خوای گەورە قورئان و سوننەتی دابەزاندۆتە سەر تۆ .

وە كورتەی ئەوەی وتمان (ئامۆژگاری بۆ خواو پێغەمبەرەكەی ﷺ بریتی‌یە لە باوەڕهێنان بە خواو پێغەمبەرەكەی ﷺ وە گوێڕایەڵی كردنی خواو پێغەمبەرەكەی ﷺ ئەمە هەموو ئەوەی پێشتر دەگرێتەوە .

*وە ئامۆژگاری كردن بۆ پێشەوایانی موسڵمانان كە والی‌یەكانیانە بە سوڵتانی گەورەوە تا ئەمیرو تا قازی و تا هەموو ئەوانەی سەرپەرشتی گەورەو بچوكیان هەیە، ئەمانە چونكە گرنگی و ئەركیان گەورەترە لە خەڵكی تر پێویستە ئامۆژگای بكرێن هەركەس بەگوێرەی پلەو پایەی خۆی ، ئەمیش بە باوەڕبوون بە پێشەوایەتیان و دان نان بەسەر پەرشتیكاریان و واجب بوونی گوێ رایەڵی كردنیان بە چاكە، وە دەرنەچون لێیان و هاندانی خەڵكی بۆ گوێ ڕایەڵی كردنیان وە پەیوەست بوون بە فەرمانیان ئەگەر سەرپێچی فەرمانی خواو پێغەمبەرەكەیﷺ نەبوو، وە بەخشینی ئامۆژگاری كردن بۆیان چەندێك كە مرۆڤـ لەتوانای دا هەبێت، وە روون كردنەوەی ئەو شتانە بۆیان كە شاراوەیە لیٚ یان كە پێویستیانە لە سەرپەرشتی كردنیان بۆ هەموو كەسێك بە گوێرەی توانای خۆی، وە دوعاكردن بۆیان بە چاكە كاری و سەركەوتن، چونكە چاك بوونی ئەوان چاك بوونە بۆ هەموو خەڵكەكەی ژێر دەستیان وە دوركەوتنەوە لە جوێندان پێیان و تانەو تەشەر لیٚ یان و بڵاوكردنەوەی كەم وكوڕیان، چونكە لەمانەدا خراپەو زیان و ئاشوبێكی گەورە هەیە.

وە لە ئامۆژگاری كردنیان:-ئاگادار بوون و ئاگاداركردنەوە لەم ش تە، وە پێویستە لەسەر هەموو كەسێك كە شتی حەرامی لیَ‌یان بینی ئاگاداریان بكاتەوە بە نهێنی نەك بە ئاشكرا بە نەرم و نیانی و شێوازو دەربڕینێك كە بگونجێت لەگەڵ ئەو شوێنەدا، مەبەستی پێ جیَ بەجیَ ببێت ئەمە داواكارە لە ح ەقی هەموو كەسێك دا بەتایبەتی والیەكان، چونكە ئاگاداركردنەوەیان بەم شێوازە خێرێكی زۆری تێدایەو، نیشانەی راستی و دڵسۆزیە،وە ئاگادار بە ئەی ئامۆژگاری ك ار لەوەی ئامۆژگارییەك بە م شێوازە سوپاس كراوەو توشی ئاشوب و خراپی نەكەیت بەوەی كە لە لای خەڵكی بەخۆت دا هەڵدەیت پیَ‌یان بڵێیت: من ئامۆژگارییانم كرد ووە وتم و وتم، چونكە ئەمە نیشانەی ریاو لاوازی و نادڵسۆزیە و زیانی تری زانراوی تێدایە .

*وە ئامۆژگاری كردن بۆ هەموو موسڵمانان ئەوا پێغەمبەر ﷺ بەم فەرمودەیە روونی كردۆتەوە كە دەفەرمێت:

(لا يؤمن احدكم حتى يحب لإخيه ما يحب لنفسه)[62] .

واتە: باوەڕی تەواوی نییە هیچ كەسێك لە ئێوە هەتا ئەوەی بۆ خۆی پێی خۆشە بۆ براكەیشی پیَی خۆش نەبێت.

ئەمیش بە خۆشویستنی چاكە بۆیان وە هەوڵدان بۆ گەیاندن ی پیَ‌یان بە گوێرەی توانا، وپیَ‌ناخۆش بوونی شەڕو خراپە بۆیان و هەوڵدان بۆ لابردنی ئەو شتەو نەهێشتنی هۆكارەكانی ، وە فێركردنی نەزانیان وئامۆژگری كردنی بیَ ئاگایان ، وە ئامۆژگاری كردنیان لە كاروباری دین و د ونیایان، وە هەموو ئەو چاكانەی كە حەز دەكەیت لەگەڵتدا بیكەن ئەوا تۆیش لە گەڵیان دا بیكەو هاوكاریان بكە لەسەر چاكەو لە خوا ترسان و یارمەتیان بدە لەسەر هەمو شتێك كە پێویستیانە، چونكە هەر كەسێك لە پێویستییەكی برایەكیدا بێت ئەوا خوای

(62) (أخرجه البخاري ومسلم وأحمد والترمذي وغيرهم، وانظر: صحيح الجامع الصغير: 7583، وصحيح سنن النسائي: 5016 و 5017 و5039، وصحيح سنن الترمذي: 2515)..

گەورە لە پێویستی ئەو دایە و بۆی جێبەجێدەکات ، وە خوای گەورە لە پشتیوانی بەندە دایە ئەگەر بەندە پشتیوانی برای خۆی بکات ، وە هەموو ئەم شتانە بە گوێرەی توانایە، خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ [التغابن: 61].

واتە: ئەوەندەی لە توانا‌تاندا هەیە لە خوا بترسن .

بەوەندەی کە باس کرا زانیت کەوا ئەوەی پێغەمبەر ﷺ باسی کردووە لە ئامۆژگاری هەموو دین دەگرێتەوە بنچینەکانی و لقەکانی، مافی خوای گەورەو مافەکانی پێغەمبەرەکەی ﷺ وە مافەکانی هەموو خەڵکی، خاوەنی مافە گشتییەکان وخاوەنی مافە تایبەتییەکان، هەرکەسێك هەستێت بە ئامۆژگاری کردن بەم شێوازە ئەوا هەستاوە بە جێبەجێ کردنی دین ، وە هەرکەسێك کەم و کوڕی بخاتە شتێکەوە لەوەی پێشتر باسکرا ئەوا لە دینەکەی فەوتاوە بە گوێرەی ئەوەی وازی لێ هێناوە .

کوا ئامۆژگاری لە کەسێکەوە کە مافەکانی خوای گەورە بە کەم بزانێت و تەمەڵی تێدا بکات و بیفەوتێنێت، وە بەسەر قەدەغە کراوەکانی خوای گەورەوە ئازابێت بۆ جێبەجێ کردنیان؟

کوا ئامۆژگاری لە کەسێکەوە کە ووتەی جگە لە پێغەمبەر ﷺ پێش دەخات بەسەر ووتەی پێغەمبەردا ﷺ وە گوێڕایەڵی دروست کراوەکان پێش دەخات بەسەر گوێڕایەڵی کردنی خوا وپێغەمبەرەکەی ﷺ؟

کوا ئامۆژگاری لە خاوەن خیانەت و ناپاکی و فێڵەوە لە کڕین و فرۆشتنندا؟ کوا ئامۆژگاری لەو کەسانەی کە پێیان خۆشە بەدڕەوشتی و خراپە لەناو باوەڕداراندا بڵاو ببێتەوە، وە شوێنی کەم و کوڕی و کەوتن و پێ هەڵخلیسکاندنیان دەکەون؟

کوا ئامۆژگاری لە خاوەن فڕوفێڵ و خەڵەتاندنەوە؟

کوا ئامۆژگاری لە کەسانێکەوە کە هەوڵ و کۆشش دەدەن بۆ جیاوازی و پارچە پارچەیی موسڵمانان و دژایەتی و ڕق و کینە خستنە نێوانیانەوە؟

كوا ئامۆژگاری لە كەسانێكەوە كە لە كاتی گەیشتن بە خەڵكی خۆش ویستنی ڕێز و مل كەچییان بۆ دەردەبڕن ، وە وەسفیان دەكەن و پێیان دا هەڵ دەدەن كە لە دڵیانیشدا ئەو شتەی تیا دا نییە كاتێك لێیان جیا دەبنەوە لە لای دۆست و دوژمن پێچەوانەی ئەمە دەڵێن؟

كوا ئامۆژگاری لە كەسانێكەوە كە ڕێز لە ناموس و ئابڕووی موسڵمانان ناگرن وە نە ئاگای خزمایەتی و نە ئاگای پەیمان دەزانن لە گەڵیاندا؟ كوا ئامۆژگاری لەو كەسانەی كە لوت بەرزن بەسەر حەقدا و لوت بەرزن بەسەر خەڵكدا وسەرسامن بە خۆیانەوە و جگە لە خۆیانیان لەلا بێ ڕێزە؟

ئەمانە هەموو دابڕاون لە ئامۆژگاری و شوێنیان دوورترین شوێنە لە ئامۆژگاریيەوە، وە هەر یەكێك لەمانە كەم و كوڕی هەیە لە باوەڕەكەیدا وە شایانی سزای جۆرا وجۆرن وە بێ بەش كراون لەو چاكەیەی كەوا دەست دەكەوێت لەسەر ئامۆژگاری كردن، بێ بەش كراون لە ڕەوشتە بەرزەكان و تاقی كراونەتەوە بە ڕەوشتە ... ئەوانە دۆڕاو وخەسارەت مەندن .

خۆشبەختی بۆ ئامۆژگاری كاران، لە ڕاستی دا سەركەوتنیان چەند گەورەیە و ڕێگایان چەند هیدایەتە!

نابینین ئامۆژگاری كار جگە لەوەی كە سەرقاڵی فەرزێكە جێبەجێی دەكات، وە لە جیهاد كردنی نەفسی خۆیدایە لە قەدەغە كراوەكانی خوای گەورە و بەرهەڵستییەكانی، وە لە بانگەواز كردنی جگە لە خۆی دایە بۆ ڕێگای خوای گەورە بە دانایی و ئامۆژگاری باش، وە لە خۆڕازاندنەوە بە ڕەوشتە جوانەكان و ئادابە باشەكاندایە، ئەگەر چاكەیەك ببینێت لە براكەیەوە ئەوا بڵاوی دەكاتەوە و ڕای دەگەیەنێت، وە ئەگەر كەم و كوڕییەكی لێ ببینێت ئەوا دایدەپۆشێ و بۆی دەشارێتەوە .

ئەگەر هەڵسوكەوتی لەگەڵدا بكەین دەبینین ئامۆژگاری كارە و ڕاست گۆیە، وە ئەگەر هاوەڵایەتی بكەین دەبینین هەڵدەستێت بە جێبەجێ كردنی مافی

هاوەڵایەتی كردن بە تەواوی، ئەمینە لە نهێنی و ئاشكرادا، سوود گەیەنەرە بە هاوڕێ وەكو هەڵگری میسك، یان دەتداتێ یاخود بۆنێكی خۆشی لێ دەكەیت .

وە ئەگەر كەسێكی ئامۆژگاری ك ارت بینی ئەوا سوود لە هاوەڵایەتی كردنی وەرگرە و بە هەلی بزانە و بیقۆزەوە، وە ئەگەر ڕێگاكانت لێ تێك چوو ئەوا پشت بە ڕاوێژ كردنی ئەو ببەستە، كۆششی نەفسی خۆت بكە لەسەر خۆڕازاندنەوە بە ڕەوشتی ئامۆژگاری كار هەست بە تام و چێژی شیرینی باوەڕ دەكەیت، وە دەبیت بە خۆشەویست و دۆستی خوای گەورە، وە دەبیت بە خاوەنی چاكە وخێر، ئەگەر ویژدانی ئامۆژگاری كارت بۆ دەركەوێت دەبینیت پڕە لە ڕوناكی و نور و هێمنی و ئارامی و سۆز وبەزەیی، وە ئەگەر بۆچ وونەكانی ببینیت دەبینیت دەسوڕێتەوە لە دەوری بەرژەوەندی موسڵمانان بە كورتی و بە درێژی .

ئەگەر بڕوانیتە ووتەكانی دەبینیت هەموو ڕاشكاوو یەكە، ئەمانە باشترین پێشەوان، وە ئەمانە هاوڕێ و دڵسۆزی چاكن، بە نیەتی چاك و كردەوەی ئاسان .

ووتەكەی تەواوبوو (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) .

چەند قسەیەكی سازگار و جوان بوو، چەند كاریگەر و دامەزراو بوو لەسەر كەسێك كە مەبەستی ڕەزامەندی خوای گەورە بێت و لە سزاكەی بترسێت، لە زانایەكی بەزری بەڕێزەوە دەرچووە كە ناسراوە بە زوهد و خۆپاراستن و زانیاری زۆر فراوان، وە لە پاش تێ ڕوانین خۆشەویستی زانا و نەزانی بە دەست هێنا تا یەكێكیان دەڵێت: مردن بۆمان باشترە لە پاش مردن ی زانای نەجد (عبد الرحمن سعدی) (ڕەحمەتی خوای گەورەی لێ بێت) و بیكاتە ناو فراوانی بەهەشتەكەیەوە لەگەڵ دایك و باوكمان و هەموو موسڵمانان .

سبحان ربك رب العزة عما یصفون وسلام على المرسلین والحمد لله رب العالمین .

میسکی کۆتایی

ئامۆژگاری‌یەکە لە کەسێکی بە سۆزەوە وە ئەوەی بۆ خۆی ئاواتە خوازە بۆ هەموو موسڵمانانیش ئاواتەخوازە:

یەکێك لە ئامۆژگاری کردن بۆ موسڵمانان بریتی‌یە لە یادکردنەوەیان بەو بەخششانەی کە خوای گەورە پێیانی بەخشیوە، وە ئاگادارکردنەوەیان لە هۆکارەکانی نەمان و لە ناوچونی . خۆشەویستانم بۆ خوا:

ئایا خوای گەورە نەیفەرمووە:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ [آل عمران: 110].

واتە: ئێوە ئەی موسڵمانان باشترین کۆمەڵ و نەتەوەن کە هاتبێتن بۆ خەڵکی ، چونکە فەرمان دەکەن بە چاکە و بەرهەڵستی دەکەن لە خراپە و قەدەغەی دەکەن .

ئایا ئێمە ئەم ئەرکەمان جێبەجێ کردووە تا با شتەرینەکە بە دەست بهێنین؟ ئایا خوای گەورە نەیفەرمووە:

﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: 41] .

واتە: ئەوانەی ئەگەر ئێمە جێگیریان بکەین لە سەر ڕووی زەوی و دەسەڵاتداریان بکەین ئەوا نوێژ دەکەن و زەکات دەدەن و فەرمان دەکەن بە چاکە و بەرهەڵستی دەکەن لە خراپە، وە سەرەنجامی هەموو ئیش و کارەکان بۆ خوایە .

ئایا هەستاوین بە جێبەجێ کردنی ئەم چوار مەرجە تا بۆ خۆمان ئەم بەردەوام بوونی جێگیری‌یە مسۆگەر بکەین کە ئێمەی تێدا دەژین؟

یاخود ئێمە خۆمانی لێ دور دەخەینەوە و وازی لێ دەهێنین و ئازا بووین لەسەر قەدەغە کراوەکانی خوای گەورە و سەرپێچی کردن و خراپەکاری بڵاو بۆتەوە، خوا دەزانێت سەرەنجاممان چۆن دەبێت .

ئایا خوای گەورە نەیفەرمووە:

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ [الأعراف: 96].

واتە: ئەگەر خەڵكی گوند یاخود شار باوەڕبهێنن و خۆیان بپارێزن لە تاوان ئەوا ئێمە دەرگاکانی بەرەکەتی خۆمانیان بۆ دەکەینەوە لە ئاسمان و زەوی‌یەوە بەڵام باوەڕهێنانیان بە درۆ خستەوە ئێمەش بە هۆی کردەوەی خراپی خۆیان بردیانمانەوەو سزایانمان دا .

ئایا باوەڕمان هێناوە وبە راستی لە خوا ترساوین لە هەموو کاروبارێکمان دا هەتا ئەم بەرەکەتانە بەردەوام بێت کە تێیدا دەژین لەم وولاتە؟ یاخود ئێمە پاشەو پاش دەگەڕێینەوە لەم دوو رەوشەتە گەورەیە کەوا بە هۆیانەوە بەخششەکانیان بەردەوام دەبن یاخود نامێنن و لەناو دەچن.

ئایا خوای گەورە نەیفەرمووە:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ [الأنعام: 82].

واتە: ئەو کەسانەی کە بەتاك وتەنها خوایان پەرست ووە یەك خوا پەرستی - یەکەیان تێکەڵ بە هاوبەش بڕیاردان نەکردوە ئەوا ئەمینن وپارێزراون لە سزای خوای گەورەو هیدایەت دراون لە دونیادا.

ئایا پەیوەست بووین بە دوورکەوتنەوە لە هاوبەش بڕیاردان و خێزان و نەزانەکانمان لێ ئاگادار کردۆتەوە، یاخود جادوگەران و فاڵچی بڵاو بوونەتەوە لە وولاتەکەمانداو ئێمەش بەرەو پیری‌یەوە چوین هەروەك و چۆن پەپولە بەرەو ئاگر دەڕوات.

خوایە لە ئاگر رزگارمان بکەیت و بمانخەیتە بەهشتەوە لەگەڵ پیاو چاکان .

لە کۆتای دا سوپاسی خوای گەورە دەکەم لەسەر بەخشش وفەزڵە گشتی‌یەکانی هەروەها سوپاسی خاوەن چاکەکان دەکەم لە زانایان کە تەماشای ئەم نامیلکەیەیان کردوو دانیان نا بە ناوەڕۆکەکەیدا وئامۆژگاریان کرد بە بڵاو

كردنەوەی بەڵكو خوای گەورە سودی پێبگەیەنێت وپاداشتی هەموو لایەك بداتەوە بە باشترین پاداشت.

وآخر دعوانا أن الحمد للّه رب العالمين، وصلى اللّه على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

تەواو بووم لە وەرگێڕانی ئەم نامیلكە بەسودە لە مانگی

ربيع الأول1422

والحمد للّه الذي بنعمته تتم الصالحات

ناوەڕۆك

لاپەڕە	بابەت

پێشەکی وەرگێڕ.. 3
پێشەکی نوسەر.. 12
بەکافر زانین بنچینەکانی و ڕێکخەرو بەستەرەکانی..... 17
هەندێك لەووتەی زانایان لەبابەتی حوکم نەکردن
بە قورئان........................ 21
پێویستێتی ئامۆژگاری و سودەکانی.......................... 68
میسکی کۆتایی.. 76
ناوەڕۆك.. 79